

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Epilogus a „Református közszellem“-hez.

III.

Több figyelmet érdemlő szempontok.

Hanem azért természetesen nem esünk kétségbe, kishitűen nem szabad resignálnunk. Ellenkezőleg dolgoznunk kell és dolgozni fogunk mindnyájan becsületesen, kitartó szorgalommal mind egyházunkért, mind a legfőbb jutalmat adó Istenért, ki előtt földi életünknek annyi értéke van, a mennyi munkát végeztünk közjóra. „A kevesen hiv voltál, többre bizlak ezután“. Igaz, hogy néhány év óta untalan adjuk és vesszük a tanácsokat minden oldalról, de nekem úgy tetszik, még most is van néhány szempont, a melyek a református erőteljes közszellem felébresztésére, megteremtésére egyházunk külső és belső megszilárdítására végzendő munkásságunkban több figyelmet érdemelnek.

Legtöbb kíváncsi hangzik a lelkészek felé. És ez természetes is. Az egyháznak első sorban és legnagyobb mérvben ők az elkötelezettjei. De talán biztathatjuk is magunkat azzal, hogy nagy általánosságban az itt felmerülhetett aggályok mindinkább elnémulhatnak . . . Kötelességeiket a lekipásztörök végzik lankadalanul. De van egy szempont, melyet a pásztoroknak figyelembe kell venniök, illetőleg az eddigénél több figyelemre kell méltatniok. Ez az, hogy a *lelkész az ő gyülekezetével magát azonosítsa, egynek érezze; annak minden tagja neki testvére, barátja, minden érdeke az övével egy legyen.* Olyan legyen a lelkésznek egész élete, minden szava, minden munkája belépésének első percétől fogva, hogy az a gyülekezet érezze és megnyugvással elmondja: „*Hiszen a mi papunk egészen itthon van közöttünk, ez nem idegen, a ki nálunk csak szállást keresett.*“ Nagyon szomorú dolog volna, ha egy lelkész esetleg egész életében nem volna képes meggyőzni az ő gyülekezetét

a felől, hogy ő nemcsak azért ment oda, mert élnie kell, mert máskép, másutt nem talált kenyert, hanem jött nem a bérért közöttük robotmunkát szívtelenül végezni, de ellenkezőleg a bért csak azért fogadja el tőlök, mert hivatala mellett nem tehetvén, hogy kezének munkájával tartsa fenn magát, szüksége van testi fentartására, arra hogy a felől gyülekezete gondoskodjék, míg ő szívének minden tüzével, agyának minden erejével azon töpreng, azon fárad, hogy mit hozzon elő naponként az ő testvéreinek boldogságára. Nagy szükség van erre, mert — hogy honnan ered, okát nem fürkészem — de tapasztaltam, hogy nagyon sok helyen a gyülekezet a gyanúnak egy nemével fogadja lelkészét, azzal kíséri annak minden tettét sokáig, még akkor is, ha a lelkésznek minden tette, minden szava nyílt, őszinte, a szeretet melegétől bizalmat keltő, ezzel a gyanúval van eltelve lelke és ennek következtében azzal a sajnálattal, sőt ellenséges indulattal adja, szolgáltatja be annak a köteles fizetést, mely az ő papjában nem egy jó barátot, nem azt a testvért látja, a ki ő érette dolgozik, hogy viszont ő is segítsen rajta, hanem egy idegent, kit neki kénytelen-kelletlen tartani kell. Csüggesztő, nyomasztó hatású a kitartó munkálkodásra — szó sincs róla! — ha meg van — pedig mint mondám, helylyel-helylyel megvan — a népnek ez a bizalmatlan természete. De ez ne csügeszsze és ne birja visszavonulásra a lelkészt és ne ölje el benne a szeretetet, jó akaratot, melynek melege előbb-utóbb meg fogja engesztelni azt a jeget. És ha nem!? Hát mennél magasabb rendű a hivatás, magasabb a kötelesség, annál kevésbé van kötve annak teljesítése a siker feltételéhez. Ám a teljes sikertelenséget én kizártnak tartom. És e mondatom erősségéül szabad lesz hivatkoznom tapasztalatomra. Én ismerem, mert ott születtem, közte nőttem fel és ma is szeretem, sőt ma még

jobban, az Alföld nyílt, becsületes, páratlan jó kálvinista népét. Tudok esetet, hogy mennyire képes ez szeretni, milyen igaz hálás érzéssel tudja szíve rejtekében tartani azt a lekipásztort, ki őt igazán szerette, kinek hozzá való önzetlen ragaszkodásáról magának meggyőződést szerezhethetett. Aztán ismerem a zárkózottabb természetű hegyi lakókat, az erdélyi kálvinista népet. Az itt szerzett tapasztalatból is mondhatom, hogy a nép, *(csak a nép!)* mindenütt megérzi a szeretetet és hálával fogadja azt, ha talán viszonzni nem egyforma melegséggel tudják ott és itt.

A lekipásztor bizalmas, szeretetteljes közeledése — egyes eltérésektől eltekintve — a népben is azt támaszt, elkezdve a kicsiny gyermekektől a vénekig. És egy lelkészre nézve ennek kell lenni a legédesebb jutalomnak, ennek a lelkészt boldogítania kell. Én legalább nagyon boldog vagyok, mikor az iskolában a gyermek-sereg rohan elébem és közrefog kezeimet csókolva és én a mennyit csak tudok, kézen fogom járkálgatva, beszélgetve velök, majd bent a teremben, ha lélekzetviasszafojtva, lesik minden szavamat; egészen boldog vagyok, midőn a felnőtt ifjak szép napokon az istentisztelet megkezdése előtt hozzám begyűlnek, vagy azon kívül is meglátogatnak; szeretnek . . . én tanítottam, én konfirmáltam őket és az atyai viszony sohasem szűnik meg közöttünk, egy-egy bizalmasabb természetű idősebb asszony is szívesen bejön hozzánk és mi szívesen elbeszélgetünk velök. De hát azok a szegény tudatlan pásztorok, a kiket én kint a mezőkön néha-néha látok juhaik közt, milyen szeretettel el tudnak beszélgetni a kis oktalan állatokkal és a kis bárányok mint ismerik, hívó szavukra mint futnak hozzájuk! . . . De hálás foglalkozás ám a néppel foglalkozás épen magára a lekipásztorra. Sokat tanulunk abból. Csak a ki a népeletbe belemélyed, a ki szeretettel foglalkozik annak örömeivel, bánatával, tanulmányozza gondolkodás módját, lelkületét, jellemét, megismerni próbálja — a mennyire ezt a fizikai lehetőség engedi — annak szükségait, vágyait, csak ez lehet mind jó prédikátor, mind jó pásztor, többet tanulhat ebből úgy a szószék, mint az élet számára, mint a megírt homiletikákból és cura pastoralisokból. Ez a szeretet, ez a testvéries érzés, a tiszta és biztos tudat a kötelesség felől, hogy ő (a lelkész) és gyülekezet jóban, rosszban, életben halálban egyek, megtanítja a lelkészt sok mindenre, a mit hideg szívvél soha meg nem ismerne, megsugja minden körülmények közt, hogy mit tegyen. Ez elvezeti őt a kicsinyekhez, hogy foglalkozzék velök szeretettel még akkor is, ha nem tanítja őket. Ott tartja

a serdülők mellett, hogy mintegy a Krisztus szeretetét lehellje reájok, midőn a konfirmációval az Isten anyaszentegyházába felveszi őket. Ez nem engedi neki, hogy a házasság útjára indulókat ne az egyháztól, annak áldásával, gondozó szeretetével bocsássa el. (Én a konfirmált ifjakat házasságuk idejéig minden vasárnap tavasztól ősziig a templomban tanítom minden házasulandó párt, 3, 4-szeri tanításra magamhoz hívom.) Ez erőt ad neki a szenvedők, betegek vigasztalására, erősítésére, hogy azok benne „az Isten angyalát“ lássák. stb. stb. Eötvös Károly nagy feltűnést keltett „*Utazás a Balaton körül*“ c. munkájáról úgy nyilatkozott, hogy azzal célja volt „*egy kissé mélyebben szántani*“ az irodalom mezején, a magyar nép jellemében. Az a szempont is, mit én első sorban több figyelmet érdemlőnek találok, ez: a lekipásztorok mélyebben szántanak. Nem tudom, vajon azokra, a miket elmondtam, nem mondaná-e valaki, hogy az a belemerülés a népeletbe, a szükséges lelkészi tekintély lerombolására vezet. Hátha valaki nem tudná eltalálni a cimborálás és hideg elzárkózottság közt vezető utat: a szeretetteljes, mégis tiszteletet parancsoló utat?! Biz ez sajnos volna. A legfőbb pásztor együtt evett a bűnösökkel, a társadalom kivetettjeivel, körbe ültek körülte a földön hallgatók ezrei, ő köztük a fűben; ölebe vette az apostolok által ridegen elűzött gyermekeket . . . mégis lábaihoz borúltak, mégis „*nagy méltósággal*“ járt a földön!! . . . Tanulmányozzuk mindenben a legfőbb pásztor!

„Én plántáltam, Apollós öntözött, Isten adta annak előmenetelét“. (1. Kor. 3, 6.) Sokkal szélesebb kiterjedésű a feladat; erőteljes közszellemet teremteni, buzgó rendületlen egyházas közönséget nevelni, mint hogy annak egy ember, a lelkész egyedül megfelelni képes lenne. Segítő társakra van szüksége. Ilyenekül vannak beállítva az egyházban a tanítói hivatalok. „Ő adott némeleket . . . pásztorokat és doktorokat“ (Ef. 4, 11.) A lelkészek „a tanítókat, mint a népevelés terén *munkatársakat tekintvén*, irányukban szeretettel járjanak el“ (E. T. 138. §.) De az a magasztos hivatás, mit a felek tanítók a lelkészek oldalán betöltenek, méltón igényt tarthat arra, hogy egy jövődö kodifikáció alkalmával a rólok alkotott törvényszakaszokban kötelességeik meghatározása abból a humanus elvnek beiktatásából vezetessék be, mely szerint az egyház a maga isteni céljainak megvalósításában tanítóinak munkáját a lelkészekével egyenlő fontosságúnak tekintvé, őket azok mellé rendelt munkatársakul óhajtja látni, nem zárván ki ez a hivatalos alárendeltséget. Addig is azonban és a nélkül is siessenek a lelkészek felhasználni

azt a megbecsülhetetlen segédelmet, mit a tanítók Isten országának terjesztésére, az egyházas érület ápolására önkényt felajánlanak. Csak ha van a ki plántál és ők plántálnak a gyermeki szivekben! csak akkor van előmenetele a lelkipásztor öntözgetésének, ápolgató munkájának. Egy életnek arverítékes munkájával nem tudja pótolni a lelkész a plántálás hiányát, a gyermekek vallásos, egyházas nevelését. Ezt bizonyítani felesleges e lap olvasói előtt, kik tudják: mi a nevelés. Még is útalok csak röviden azon lelkészekre, kiknek egyházaiban nincs egyházi iskola. Milyen kétségbeesett erőfeszítéssel harcolnak ezek egyházuk érdekeiért. Ellenben a mi tanítóink, kik nem fejejtik, hogy ezen egyháznak a gyermekei ők is, teljes mértékben érzik, hogy ennek dajkáló kebelén nőttek fel és az ebből folyó szent kötelességet, mint annak hivatott munkásai, kész szívvvel ajánlják fel szolgálataikat egyházuknak a gyermekek nevelésén túl is. Lelkes nyilatkozataik igazán örvendetes jelenség, a mint mind sürűbben hangzanak fel gyűléseiken. Szükségesnek látom tehát, hogy az egyház és abban a lelkészek nagyobb súlyt helyezzenek a tanítók egyházépítő munkájára, kellőleg értékelvén az ő erkölcsi és szellemi színvonalukat, mely ma már oda emelkedett, hogy igen soknak személyes barátsága is megtisztelő lehet a lelkészre nézve.

Csak még egy szempont! *A nép*, melyért nekünk élnünk, dolgoznunk kell. Azok után, a miket a lelkészek munkájáról mondtam, itt külön nem sokat kell mondanom. De ki kell emelnem azt, hogy a magyar ref. egyház ereje a népben van.* Ennek a tudatnak kell irányítani összes munkásságunkat, tisztában kell lennünk azzal, hogy egyházunk fenmaradása, jövője, erősödése, megszilárdulása abban az arányban lesz biztosítva, a mint ezzel az áldott jó magyar néppel behatólag foglalkozunk. Ne felejtjük, hogy az a magyar nép, mely közönyös valamely új vallás iránt, állhatatos mindhalálig abban, ha annak igazságai egyszer szívébe hatottak, mikor annak isteni ereje lelkét meghódította. Tartsuk meg és szerezzük meg egyházunknak e sziklaerősséget. Ez igazságot mind többen ismerik fel. Emlékezzünk, hogy Hegedüs miniszter a Prot. Irod. Társ. debreceni gyűlésén ezt hangoztatta, „*A népért a néppel!*“ Majd midőn a szentesi képviselő választáson a Kossúth-párt jelöltje elbukott: emlékszem, egy kormányparti lap figyelmeztette e pártot arra, hogy ha biztosítani akarja magának a nép rokonszenvét, többet foglalkozzék vele. Nos, ott Szentesen Sima, mindenütt

* Igaz! százszor igaz! Megszűnt a kálvinizmus, ha a népet talajából kitépett, Szerk!

a szocialista és nazarénus próféták hatnak a népre, mert nagyon tudnak nyelvén, szívéhez, értelméhez szólni . . . Félre vezetik . . . Megérti az a nép a javára célzó beszédet is. Én azt hiszem, hogy az eszmék, a társadalmi kérdések örökös forrongása a munkás kérdés után majd felszínre hozza a nép helyzetének a kérdését is. Hiszen a villamossággal telített levegőbe megszűnés nélkül lobogó fáklyákat hajigálnak. A bekövetkező kitörés pusztító rohanását az egyháznak kötelessége lehetőleg enyhíteni, mérsékelni a Krisztus evangéliomának békét lehellő lelkével.

Nagy István.

Az egyházfegyelem Cálvin elvi álláspontján.

Két principiumból indult ki a reformatio, egyik a formale (az irás egyedüli tekintélye). másik a materiale (hit általi megigazulás). Jánossy úrnak a *νόμος* és *πίστις*-re vonatkozó fejtegetését köszönöm, ismerem, ha nem tudná, megmondom, hogy benne van az annyira kicsinyelt 1521-iki Lociban is (Kolde-féle kiadás 229 kv.). De ha az ő embernek szüksége van a törvényre, vagyis, mint mondtam, a törvényt be kell nekünk töltenünk, ebből nem következik, hogy tehát a keresztyén életet szabad nekünk akarat ellen is paragraphus szolgájává tennünk. A lángeszű Cálvin tudta ezt és mielőtt 1542. január 2-ikán a maga disciplinaris rendszabályzatát (Ordonnances ecclesiastiques de l'église de Genève, kiadta Frantz 47 kv. l.) érvényre emeltette volna, megtette az előintézkedéseket.

Elvi alapon nevezetesen csak úgy állhat fenn a disciplina, ha mindenkinek megegyezésével, belenyugvásával találkozunk az: *deinde non hoc agit ut qui peccavit, invitus plectatur; sed ut voluntaria castigatione poenitentiam profiteatur* (Inst. IV. c. 11, 3.). Teljesen helyes elv, mert az egyházfegyelem alól nem vehetők ki sem miniszterek, sem királyok, kikkel bizony nagyon nehéz volna akaratuk ellen boldogulni; meg aztán talán az egyházfegyelemnek is csak úgy van értelme, ha önként vetjük alá magunkat büntetéseknek, mint amelyekre érdemesekké tettük magunkat. Így igyekezett megeskettetni Cálvin a maga egyházát a confessio és egyházzervezet megtartására. Ő az egyházalkotáson kezdte, az addig fennállót nem létezőnek tekintette (Galli die luth. u. Calv. Kirchenstrafen 175 l.). A genfi egyháznak sajátos jellegéből (valódi egyházállam) következett aztán, hogy a ki egyszer tagjává lett, az többé ki nem léphetett. Hogy Sámsonban mi történt, nem tudom, annyi bizonyos, hogy az egyházmegyei gyűlést köröző esperesi körlevél idejére a fenyítéki szabályzat még be sem lett küldve. Ugy, hogy én is egyetlen egyszer hallottam felolvasni. Keresztyén gyülekezésben „legalis állásponton visszamaradt! emberről“ beszélni nem lehet. Ön a felekezetenküliség barátja, vonja le a következtetést: vagy tagja valaki az egyháznak (*hívő*), vagy nem. A tanítás szent kötelességünk (Máté 28, 19.), de a disciplina nem halászhorog. Gyermekekről nem szóltam. Így hát mégis az egyetemes egyház hozzájárulása szükséges. El kell ösmerni önként a törvény kötelező voltát. Így volt ez csak legközelebb Ausztriában* rendezve, így Svájce kantonjaiban, a lutheri egyházban stb.

* A „szent előítélet“, nem tudom, mire vonatkozik. Én, a kikkel érzékelttem, azok mind barátjai voltak a disciplinának.

Másik elvi szempont, hogy a büntetés ne tekintessék úgy, mint *satisfactio operis*. Elkövetett bűnök felett Isten van hivatva ítélni s bár legkevésbé akarom a sámsoni egyházfenyítéki szabályzatot az ellenkező állítással vádolni, mégis annak a legalis álláspontu embernek úgy jön az ki, ha látja felsoroltni a bűnöket s utánok rögtön a büntetést. Cálvin a megigazulás ez elvi szempontját — ellenségei is kénytelenek volnának beismerni — soha sem sérté meg. Ő nála az egyház jött figyelembe csak. Hogy mily téves nézetek kaptak lábra a lutheri egyházban itt-ott s maga Melancthon a disciplina kedvéért színtelenné tette a megigazulás dogmáját, minek következtében helyes a vád, hogy a reformátorok eltértek az eredeti alaptól, tudjuk. Hiszen később még az egyházi büntetések megváltása is kezdet divatba jönni. De lássuk már azokat a §-okat.

Az egyházi fegyelem oly erkölcsellenes dolgok cselekvőire terjed ki, amelyeket polgári és egyházi törvények büntetéssel nem sújtanak, de a polgári törvénykezéssel kapcsolatban is oly erkölcstelenségekre, melyek korunk uralkodó bűnei! Szent Nepomuk, hát nem érzí ön Jánossy, hogy mily ellentétben áll Cálvinnal: *Disciplina igitur, veluti frenum est, quo retineantur et dumentur, qui adversus Christi doctrinam ferociunt: vel tantum stimulus, quo excitentur parum voluntarii; interdum etiam, velut paterna ferula, qua clementer et pro Spiritus Christi mansuetudine castigentur qui gravius lapsi sunt* (Inst. IV. 12, 1.). Hiszen Cálvinnál, ha utánna keresi, nem az a cél, hogy *pótbüntető törvénykönyvet* szerkesszünk, hanem, hogy Isten neve és az egyház meg ne gyaláztassék; távortartassanak a büntől a hívek és megjavíttassék a bűnös.

Aztán jön a bünfelsorolás, a mi ugyan Cálvinnál és a lutheri egyházban is megvan, de a mire azt mondtam a szabályzatnál, hogy jesuitikus (Jánossy urnál megengedem, hogy nem az!) Én csak a választási *corruptiókat* hozom fel s ennek ellenében E. T. 140. §. s parallel.

Hiten alapul az egyház, legyen bármily nézetben, az nem ide tartozik. Alkalmazza csak Cálvin elvét: *non hoc agit, ut qui peccavit, invitus plectatur stb.* Lelkesítsen bennünket az apostolok s reformátorok hite s akkor nem lesz semmi baj. Egyébiránt az ilyen felsorolások rendesen hibásak, ha még évek hosszú sorának tapasztalata alapján lettek is összeállítva. S így nem is külön pontok alá kell azokat venni, hanem a főbbeket felsorolni s úgy tenni, mint az *ordonnances: et tels semblables*.

Végül a büntetésekről. Az egyházfenyítéki büntetéseknél, mint Jánossy úr maga is mondja, célja a „javítás“ lehet. De hát hogyan javítunk akkor, ha mindjárt a szigorúságon kezdjük, ha teszem azt — mint a sámsoni gyülekezetben szokásban van — nyilvánosan felolvassuk azok neveit a szószékből, a kik bizonyos időre eltiltatnak az istentisztelet hallgatásától? Az egyházi fegyelemnek a polgári becsületet kell első sorban tiszteletben tartani, illetve megsértésétől óvakodni, a mi ugyan Cálvinnál nincs egyházfegyelmi eljárásának minden szakában megtartva, de például soha nem közölték a gyülekezettel, hogy valaki miért lett elítélve. Ebben lelje magyarázatát az is, ha a bűn felsorolását nem tartom célszerűnek (Róm. 7, 7. kv.). Itt Calvin Institúciója különbséget tesz a titkos és nyilvános bűnök között. A titkosokról áll az, mit Máté 18, 15 mond, t. i. csak te közötted és ő közötted dorgáld meg őt. Nyilvános bűnőknél az eljárás is nyilvános. Csak hogy nagyon téved Jánossy úr, ha azt hiszi, hogy Cálvin

Institúciójának idézett helyén a gyülekezetből kizárás benne van. Inst. IV. XI, 2 szerint a fokozatok következők: 1. a magán-megintések. Ide tartozik a lelkésznek az egyes házaknál való megjelenése (*per singulas domos monere et exhortari*), épígy a híveknek egymás közötti intelmei. 2. *Ubi secundo testibus abhitis monitus fuerit, ad Ecclesiae iudicium, qui est seniorum consensus, vocari Christus praecipit*. A második intés sem történik ezek szerint a gyülekezet, hanem a seniorum consensus előtt. Figyelembe ajánlom, hogy tanuk előtti megintést is említi Cálvin. 3. *Si ne sic quidem frangatur, sed in sua nequitia perseveret, tum jubet, tamquam Ecclesiae contemptorem a societate fidelium abdicari*. Ez tehát a 3-ik fok, Máté 18, 17. magyarázata Cálvinnál. Ezt Jánossy úr gyülekezetből kizárásnak tartja, holott bárki méltán kérhetné, hát az urvacsorától való eltiltás fokozata hol marad? Legyen szives az *ordonnances-t* utánna forgatni s ott e 3 fokozatot találandja a titkos és nyilvános kihágások szerint: 1. intés magán uton; 2. intés az Anciensek előtt; 3. urvacsorától való eltiltás a javulásig (Galli 224. Calv. műveinek Amst. kiadása, IX. Ep. et Resp. 76.). A következő fokozat már az, hogy az illető a világi hatóság ítélete alá adatik, tehát nem tartozik az egyházfegyelem körébe.* A kifejezés magyarázatára annyit jegyzek meg, hogy későbbi korban az így kizárttal mindennemű érintkezés tiltva volt. Lásd ellenkezőt Inst. IV. XII, 10. *Nolite existimare, quasi inimicos, sed corripite, ut fratres etc.* Különben az ilyeneknek is szabad volt az istentiszteleten jelen lenni (Galli 236). Máté 15, 26-ról, természetesen ezzel kapcsolatban Máté 7, 6-ról is Jánossy úr eleve lemondott (Máté 22, 1—14 nem ide tartozik), így hát kérhetném, honnan bizonyítja be az egyházból kirekesztés jogát? Talán a II-ik Helv. hitvallástételből, vagy a heidelbergi kátéból? A 85-ik kérdésben tudvalevőleg a sákramentomoktól eltiltásról van szó. Már pedig Pál apostol intelmét közöljük a hívekkel minden egyes alkalommal.** Ezek alapján kénytelenek vagyunk a hierarchikus tendenciáról mondottakat fentartani, ha ott áll e pont: *az egyházból kirekesztés — az egyháztanács részéről*. Cálvinnál különben is — mint tudva van — egy erre rendelt tanács (*consistorium*) ítélt. Egyhangú szavazattal döntött, holott a sámsoni presbyterium, úgy látszik, szavazattöbbséggel is dönthetne. Ne higgye, hogy a presbyterialis rendszert lenézem, de csak nem gondolhatja, hogy Genf és Sámson összevethető. Genf maga egy külön állam és bizony maga Cálvin nem nyugodott volna belé az E. T. hivatolt §-ba, mely megannyi helyi érdekű reformátort képezne (*independentismus*).

Végül ön ünnepélyesen, az egyháztanács színe előtt, bűnbánatuk töredelmes kifejezése mellett akarja visszafogadni a bűnösöket. Mennyivel józanabb Cálvin, a ki megelégszik a lelkész előtt négy szem közt történetekkel: *Excluduntur autem a Coena, donec veniant penitentes, idem Minister Ecclesiae reconciliet* (Galli 240.).

Ön az „epigonocska“ a nagy Cálvin heroikus küzdelmeire hivatkozik, mikor őt lepökték. az ebeket ráusították stb., én az ön helyzetében ilyen érvekkel nem támogatnám a magam érdekeit. De legyen bármily feketére festve a nagy reformátor emléke — hiszen

* Megjegyzem, hogy ez az elvi állásponttól eltérés: *Neque enim consentaneum est, ut, qui monitionibus nostris obtemperare voluerint, eos ad magistratum deferamus* (Inst. IV. c. 11, 4.).

** *Excommunicatio* kétféle van: a sákramentomoktól eltiltás s egyházból kirekesztés. Genfben ez utóbbi az egyházfenyítéki intézkedés körébe nem tartozott.

találhat egyik-másik művében s későbbi időben másként hangzó szavakat is — az Institutio-ban lefektetett elvi alap ez marad: Plus licentiae ne nobis in iudicando arrogemus, nisi volumus Dei virtutem limitare ac misericordiae ejus legem dicere.

Még egyet. Az elberfeldi gyülekezet valaha minta gyülekezetnek tartatott. Mégis tudják ma napság is Disciplinar-Ordnung nélkül, elég szigorú fegyelmi megszokások mellett kormányozni. Az intés és feddés közönségesen addig ismétlődik, míg az illető maga bejelenti kilépését. A sámsoni egyház is várhat, míg létesül az egyetemese disciplina. Nekem, tudom, eddig semmi szükségem nem volt rá.

Jánossy úr, én az 1521-iki álláspontra helyezkedtem, szolid figyelmeztetést akartam írni s bővebben a dologgal nem foglalkozni; objektív érvelést vártam, ön kihívásnak vette. Most, ha úgy tetszik, kvittek vagyunk. Bárha lenne valaki, ki tudományosan foglalkoznék e kérdéssel, de gyakorlata is megvolna.

Lencs Géza.

Emlékezés Gergely Károlyra.

(Vége.)

Ilyen sajnálatra méltó egyéniség volt Gergely Károly is, ki tanított s tanult szorgalmasan. Nagy volt benne a kötelességérzet, a célja utáni vágy; érett észszel, okosan látott a munkához s nem úgy, mint mi, könnyelmű fráterek. Le is tette az érettségi vizsgát Szatmáron kitünő sikerrel s az 1862 ik év őszén subscribált Debrecenben György Aladárrel együtt. Mind a ketten theologusok lettek. Azaz, hogy csak lettek volna, mert még előbb bölcsészkedni kellett. A mint elrepültek ugyanis a kétfejű sasok, elszállt velök az Entwurf is. A debreceni főiskola újból szervezkedett. A gymnasium két felső osztályából s a theologiai tanfolyam első évéből megalkottatott a bölcsészeti kursus. Ezt előbb el kellett végezni a theologusnak. Sok szép és hasznos tárgyat tanítottak ott, a többek közt nyelvbölcsészetet, meteorológiát, csillagászatot, fellengős mértant. Gergely Károlyék neki estek és betanulták mind. Jó conditioik, jó nevelőség lett a jutalma. Károly barátunk soha sem volt oly fényes anyagi helyzetben, mint debreceni theologus korában. De meg is érdemelte; sokat dolgozott, tanult, tanított s tevékeny részt vett mindenik ifjúsági egyesület munkálkodásában. Kitünő társak, mint Bihari Péter, Balogh Ferenc, Barkász Károly, Szél Farkas, Szana Tamás, Tabajdi Lajos, Baráth Ferenc, Csiky Kálmán, Zsutai János. György Aladár, György Ödön, Rácz Károly, Gönczi Kálmán stb. bizalmas barátságát nyerte meg; tőlök sokat tanult, pallérozódott. Én csak egy év mulva s már az ő protektorsága alatt jöttem Debrecenbe. Fentartottuk a jó viszonyt itt is, naponként találkoztunk, bírálgattuk egymás munkáit, verseit, novelláit; később praedikációkat gyártottunk. S csak ha keresztül ment valamelyik műünk e házi bírálaton s megállta a sarat: adtuk be az ifjúsági magyar irodalmi önképzőkörhöz. Idővel azonban én elrejtültem. Beláttam, hogy sem poéta, sem számottevő szépíró nem lesz már belőlem. Elfogadtam tehát, legalább magamra nézve, a fentebb tisztelt Béni bácsi egyetlen szóban összefoglalt bírálatát, hogy t. i. minden poétaság számárság! Károly azonban poétáskodott tovább. Abban a meggyőződésben élt, hogy mint őseinknél a táltosoknak, a jó papnak költőnek is kell lenni. A miben van valami! Csak nehezen sikerült az eredeti versírásról a műfordításra terelnem. Így jött létre Horatius több ódájának

fordítása s néhány anákreoni dal. Ezer közül pár megjelent a debreceni Koszoruban. Poetáskodásának ezen felül meg lett az a haszna, hogy könnyű szép irányra tett szert. S ez is valami!

Igy teltek a diák évek a kunyhósoron, tantermekben, ifjúsági gyűléseken, a machinisták közt, a nagy kantusban, hova szintén bevették Károlyt, bár használhatatlan rosz hangja volt. De kellett jegyzőnek. Még jobban teltek a vakációk alatt Almáson. Ott mindig együtt voltunk. Azaz, hogy Almáson voltunk a legkevesebbet, mert egyre a vidéket jártuk. Olyan szerencsés helyzetben van ugyanis az ugoctai ember, — hogy már ezt is eláruljam — miszerint az egész nagy környékre, 4 vármegyére kiterjed az otthona. Köztudomású tény ugyanis, hogy Ugocta, bár kis megye, de politikailag önálló törvényhatóság. Egyházilag azonban össze van házasítva Máramarossal. igazságszolgáltatás tekintetében pedig, a mint a Tisza ketté hasítja, fele a beregszászi, másik fele a szatmári törvényszékhez tartozik. Be is jártuk mi e széles pátriát szélteben hosszában. S mindenütt jó szívvvel fogadtak. Az volt a szerencsés papi ember, ki megragaszthatott bennünket vasárnapi szolgálatra. Sokszor négyen, öten versenyeztek értünk s röpitett a kocsai egy helyről másokra. És mi deklamáltuk a Medgyes Lajos-féle, csengő-bongó phrasisokból álló praedicatiokat. Be sokszor megrikattuk asszony-nénémeket. S csakugy áradt reánk dicséret, elismerés. Nagy volt dicsőségünk! Onnan már feljebb nem, csak lefelé lehetett szállani.

És Károly leszállott. Megvolt benne a kellő belátás. Elvégezvén a theologiai tanfolyamot, rövid káplánság után atyám mellett, pappá lett egy ugoctai kis faluban, a Tisza mellett fekvő Tivadarban. Csendes, jó hely ez. Károly célját érte s talált működésre tért eleget magának. Rendbe hozta a templomot, papi lakot, az iskolát; végezte mindenik egyháztág ügyét-baját törvényszéknél, adóhivatalnál, vármegyénél, sorozó bizottság előtt. Szerették is kimondhatatlanul. Itt alapított aztán családot is, nőül vevén kedves barátja és tanuló-társa György Aladár hugát, György Ilonát. E magas műveltségű, vidám kedélyű úrinő nemcsak beletalálta magát az egyszerű falusi parochia szűk körülményei közé, hanem Károly részére is irigylésre méltó, boldog otthont alkotott. Gondos szeretete, jósága, figyelme bűvös légkörrel vette körül férjét, melyben az boldog volt, állandóan boldog egész életén át.

Tivadari pap korában is tanítgatott Károly. És tanítványival a szatmári ev. ref. gymnasiumban tette magánvizsgákat. Így folyvást fenállott az összeköttetés közte és a reá tanuló korából jól emlékező szatmáriak között. Mikor tehát 1873 ban Bihari Pétert Pestre vitték, helyébe a szatmári iskola fentartó testülete Gergely Károlyt választotta s állítá be az akkori idő szerint legjobban javadalmazott tanári székébe. Károly abba a tanári lakásba költözött be, melyben egykor a jó öreg Bartók igazgató lakott, ki őt annak idején megsegíté az osztály-átugrásban s hozzá mindig jó szívvvel viseltetett. Még a tantárgyai is rá maradtak, t. i. a classica philologiai tárgyak. És Károly igazán beletalálta magát helyzetébe. Kitünő tanár hírében állt; élénk irodalmi tevékenységet fejtett ki, különösen a helyi sajtóban; társadalmi positioja, befolyása, összeköttetései csaknem páratlanok valának a kálvinista tanári világban. Életkedvvel, vidoran és sokat dolgozott. Végre családi boldogsága is teljessé lön, házasságuk tizedik évére fiuk született, György. A Szatmáron töltött időszak volt a Károly életének legboldogabb kora.

És hogy az ellentét annál kirívóbb legyen, a szatmári után következett a debreceni. Szegény, jó Kiss András helyére mi, a Károly kortársai, kik akkor már Debrecenben legyökereztünk, őt választottuk meg tanárnak 1877-ben. Bocssássa meg Isten nekünk ezt a nagy hibát, különösen, hogy rábeszéljük Károlyt a meghívás elfogadására. De hát neki is tetszett a dolog. Visszavágyik az ember oda, hol ifjuságát tölté. S kivált ha olyan jól tölté, mint Károly Debrecenben. Aztán van valami az igaz magyar kálvinista szívben, a mi úgy vonzza Debrecenhez. Károly tehát eljött és mindjárt keserves csalódásokon ment át. Mert akkor nálunk, különösen a gymnasiumban, hideg, zord idők jártak. Erős kézzel gyúrtak át mindent állami formára. Járt a rubrica, kimutatás. Az volt a dicsőség, a főérdem, hogy a mit a ministeriumban kieszelnek, előbb életbe léptessük, mint az állam. Így tettünk pl. az iskolai évvel, melyet három részre daraboltunk fel, még pedig előbb, mint az állam. S hirdettük, hogy Klamarik e dicső találmánya vetekedik Kolumbuséval. Ridegen, szigorú utasításokkal, merev rendszabályokkal igyekeztünk a tanárok egyéniségének zománcát lehámozni, belőlök tucat-embereket faragni, mert hát — tetszik tudni — a tanár gép, ki az órát kitartja, a tárgyat leörli, a tanítás meg chablonos mesterség!

Károlynak tehát sehogy sem tetszett a debreceni levegő. Nem olyan atmoszférában nőtt ő fel s izmosodott meg. Hozzá még munkájában is gáncoskodtak. Az ő munkájában, melyet lelkiismeretes hűség, pontoság, kiváló figyelem, sőt aggódó gondosság jellemzett! És a melylyel mindig meg voltak eddig elégedve. A tanulók iránt szerető jóságát, segítő készségét, mire őt saját életének példája kötelezé, gunyosan atyáskodásnak nevezték, népszerűség-vadászatnak tarták. Majd az önképző körök ellen fordult az intézők haragja. Ezek pedig részben a Károly vezetése alatt állottak s ő, szintén saját példájából, nagyra becsülte e körök munkáját. Így telt el a négy évre terjedő debreceni tanárkodás. Tanítva, tanulva s panaszkodva az állapot miatt. Mert az anyagi helyzet is gyarlóbb volt, mint a szatmári. Ezért a mit Szatmáron könnyen megtettek, sőt megszoktak, a társadalmi szereplést bölcösen mérsékelni, a minimumra kellett redukálni, ha az anyagi gondokat magokra zúdítani nem akarták.

Debreceni hivataloskodásában csak egy dologgal foglalkozott igazi kedvvel, feltűnő örömmel. Ez a Szegedi Sándor eszméjének megvalósítása, a tiszántúli református középiskolai tanáregyesület s tanári nyug- és gyámintézet megalkotása volt. S milyen nagy öröme, igazi ünnepe lett, mikor az egyesület megalakult. És az egyesület elismervén Gergely érdemét, jegyzőjévé választotta. Ez és mikor Kolozsvárott kitüntetéssel letette a tanári alapvizsgát, derített némi fényt debreceni, jobbára borús napjaira. S aztán következett egy betegség. Talán nem is annyira a test, mint a lélek volt beteg. Aggódó neje hidegvizgyógyintézetbe vitte, jó barátai pedig azon tanakodtak, hogy a testet-lelket egyaránt megőrlő tanári foglalkozás helyett, valami jó, csendes parochiát szerezzenek számára. És az isteni gondviselés kirendelte neki a legalkalmasabb helyet. A szatmármegyei Krassó mezőváros meghívta papjának. Károly lemondott tanári állásáról, elment a szamosmenti városkába papnak. S ismét megegyeségedett. Kedélye, ereje, tettvágya visszatért. Végezte a dolgát ép oly lelkesedéssel, buzgón, mint lelkészi pályája kezdetén Tivadarban. De lelkészi teendői mellett elkészült a tanári vizsgára is. Erős kötelességérzete nem engedte

nyugodni, míg tanári oklevele nem lett. Ettől fogva egyedül családjának és hivatalának élt. Gyönyörködött fia fejlődésén, előhaladásán s egyháza ügyeinek rendében. Majd elkövetkeztek az egyházmegyei tisztségek. Előbb jegyzőség, tanácsbiróság, tanügyi bizottsági elnökség, végre egyházkerületi képviselőség. S ő megfelelt mindeniknek derekasan. Aztán megürült a nagybányai egyház lelkészi állása s az egyház őt választá e helyre. Elfogadta a választást s Nagybánya ismét előjötték a szatmári szép napok. Ő és családja tagjai igazi kedvenceivé lettek a nagybányaiaknak. Nagy tevékenységet fejtett ki. Rendbe hozta egyházának anyagi dolgait, biztosította jövődjét s tevékeny részt vett a város közügyeiben. Különösen a vallásitanításra fektetett nagy súlyt és az egyháztagok felkeresésére, összetartására, mi tekintve, hogy a mi felekezetünk ott és a vidéken mily aránytalan kisebbségben van, nagy fontosságu, de nehéz feladat. Közben dolgozgatott a helyi sajtóban, irogatott egyházi és iskolai lapokba, megírta egyházmegyéje történetét, irt néhány népiskolai és gymnasiumi vallásani tankönyvet. Ez utóbbiakat az én társaságomban, ugy, mint diák korunkban, egymást bírálva, javítgatva, míg a munkák mind a kettőnknek tetszettek. Pályadíjat is nyertünk velök.

Ilyen munkásságban telt egyik év a másik után, vigan, boldogan. Ősz fejjel ugyanaz maradt Gergely Károly, a mi volt gyermek és ifjú korában. Tele idealizmussal, lelkesedéssel. Jó szíve megnyert mindenkit, hozzá láncolta, lebilincselte, a ki vele érintkezett. Neki nem voltak csak barátai, tisztelői; ellenségeket, vetélytársakat nem ismert. Így érkezett el az 1899. év nyara s ezen az a szép verőfényes nap, melyen ő az egyházmegye iskoláinak állapotáról beérkezett statisztikai adatokat állította táblás kimutatásba, miközben hirtelen rosszul lett, ágyba dőlt s a legodaadóbb gondozás és lelkiismeretes gyógykezelés sem volt képes többé talpraállítani. Másfél napi szenvedés után kilehelte lelkét. A halál épen oly foglalkozás közben rohanta meg orvul, mely szívéhez volt forrva. Mert Gergely soha semmiféle körülmények közt nem tudta megtagadni, hogy testestől-lelkestől a tanügy embere. Érhette őt bármi, csalódhatott sokat; de még a templomi szószéken is professor maradt. Nehéz ettől az állapottól egykönnyen szabadulni. Tapasztalhatjuk Uraim önmagunkon!

Temetése N.-bánya város és környékének imponans részvéte mellett ment végbe. Megjelent azon csaknem teljes számban a nagybányai egyházmegye lelkészi kara, a krassói, tivadári, almási egyházak és a szatmári ev. ref. főgymnasium küldöttsége. Egyesületünket Sinka Sándor alelnök, a debreceni főiskola tanári karát én képviseltem. S eltemettük jó öreg barátunkat Bencsik István esperes buzgó imája, Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyző szép oratiója után a várostól északra emelkedő hegy oldalán fekvő temetőbe. Ezen a kies helyen aluszszszi siri álmát, álmodozván tovább a magyar nemzet és a magyar kálvinista egyház jövődjé felvirágoztatásáról. Álmaiból bizonyára nem hiányoznak az iskolák, tanárok, 'anítók, tauügyünk fellendülése, megizmosodása, melyeken ő szeretettel csüggött.

Tisztelt Közgyűlés! Gergely Károly egyike volt a tiszántúli református középiskolai tanáregyesület létrehozóinak. Sokat tett, fáradt, buzgólkodott érdekében. A megalakulástól fogva mind végig hű tagja maradt. Illő dolog azért, hogy az egyesület e kiváló tagjának elvesztése felett fájdalmát nyilvánítja. Fájdalmát, mely összerázott megdöbbenett, lesújtott bennünket kortársait, jóbarátait, ismerőseit; de nem hagyhatott hi-

degen érintetlenül egyetlen igaz református tanárt sem. Nem, mert Gergely egyike volt a régi tanárvilág amaz utolsó Mohikánjainak, ki a lelkészi és tanári pályára együttesen készülvén, mind a kettőt szerették, egyaránt fontosnak tartották, egymással kontaktusba hozták, összeegyeztették, magas szempontból fogták fel. Egyike amaz utolsó Mohikánoknak, kik idealisabb világban nőttek fel, mint a minő a mai, nem értettek annyira az anyagiakhoz, mert hiszen a megélhetés nem okozott nekik oly nagy gondot, törődést, mint okoz az új nemzedéknek. Igényeik is egyszerűbbek voltak. Sőt azt is megengedem, hogy kevesebb szaktudománnyal léptek a tanári katedrára, mint a maiak, kiknél a tudomány átlagosan nagy, de sokszor hiányzik valami olyan, ami a régieknél nagy mértékben megvolt. Hogy is mondjam? Bizonyos pietas, kegyelet, vagy nevezzük csak egyszerűen: érzés. Ennek az érzésnek volt tipikus alakja Gergely Károly, a mi jó öreg barátunk. Megérdemli tehát, hogy néhány percet szenteltünk emlékének.

De talán csalódás, ha valaki olyat állít, hogy a tanári újabb nemzedékben nincs meg az a meleg érzés, kegyelet a múlt iránt, az iskola, egyház, haza ama lángoló szeretete, mely a régi tanároknak megvolt? Bizonyára csalódás. Csak egy tekintet p. u. a tanügyi munkások e lelkes csapatjára, mely itt összegyülekezett, hogy tanácskozzék a református tanügy fejlesztésének érdekében: csak egy kis körültekintés, figyelem, emberek és viszonyok ismerete: és meggyőződünk, hogy merőben csalódás. Oh elköltözött társunk! nyugodtan szőheted álmaidat tovább a magyar nemzet, a magyar kálvinista egyház, a magyar református tanügy boldog jövőjéről. Álmaid valósulni fognak! . . . Vagy jer és lásd az itt közgyűlésre összegyűlt tanári csapatot, mely tele tüzzel, erővel, elszánt akarattal. Jelenjék meg szellemed közöttünk és meggyőződöl, bizonyára meggyőződést szeresz, hogy a református tanügynek fel kell virágozni. És megizmosodik, hatalmas lesz a magyar nemzet és a magyar kálvinista egyház. Mert ime a kidölt vagy elfáradt harcok helyére újak, ifjabbak, erősebbek lépnek a csatasorba, átveszik, eltanulják a régiektől, a mi jó, a mi fentartásra, conserválásra érdemes, de jobban fel vannak fegyverezve, kiképezve, begyakorolva, mint a régiek! Aztán alhatsz tovább elhunyt barátunk csendesesen, boldogan. Álmaid bizonyára valósulni fognak!

Tölem pedig, kit kitüntető bizalmadra, ötven éven át tartó, állandó barátságodra méltattál, fogadd az emlékezet egyszerű rozmarinszálaiból reszkető kézzel összekötözött ez igénytelen csokrot, melyet a mélyen tisztelt Közgyűlés előtt sirodra helyezek. Nézd el és bocsásd meg, hogy nem színes, elragadó, pompás e csokor, hiszen tudhatod, hogy nem az igyekezeten mult. Hanem . . . hanem . . . Elveszítve hű társamat, feleségemet s pár hónap múlva rá benned jó barátomat: megrendültem, össze vagyok törve. A szív követeli a magáét! Ez az igazi és mindent saját világításban fog fel, a magára vonatkoztatás szempontjából ítél, becsül, értékkel. Fájdalmával uralkodik érzelmünk felett. Érzelmével szárnyait szegi a gondolatnak, megbénítja az akarat erejét. De azért én hiszem, hogy jó neven veszed ezt az egyszerű, igénytelen megemlékezést is. Pihenj hát békében, csendesesen elhunyt barátom. Emléked élni fog híven, sokaknál, ismerőseid, szeretteid körében és az én szívemben!

Kovács Lajos.

TANÜGY.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság ülése.

Az egyházkerületi tanügyi bizottság f. év május 2-án tartott ülésében készítette elő az egyházkerületi közgyűlésre felterjesztett iskolaügyi tárgyakat. A gymnasiumi felügyelőnek a kerületbeli gymnasiumokról tett statisztikai jelentését tudomásul vételre ajánlja a bizottság. Az igazgatói utasításra vonatkozólag beérkezett tanárkari és igazgatótanácsi vélemények feldolgozása végett bizottság küldetett ki, melynek tagjai Szabó János elnöke alatt Zsigmond Sándor, Kiss Albert, Dóczi Imre, Sinka Sándor, Borsos Benő és dr. Pallagi Gyula.

A kisújszállási főgymnasiumi ének- és zenetanár, továbbá a m.-szigeti főgymn. tanárok előléptetése megerősítésre ajánlatik.

A szatmári főgymn. fentartó testületének azt a kívánságát, hogy az egyházkerületi közgyűlés oly határozatokat, amelyek a fentartó testületekre nézve terhet involváltnak, csak a fentartó testületek hozzájárulásával ozzon és léptessen életbe, a tanügyi bizottság az Egyh. Törv. 50. §. g) pontjára való hivatkozással nem tartja teljesíthetőnek.

Debrecen város törvényhatósága a depr. ev. ref. felsőbb leányiskola fentartására adott 10,000 forintos alapítványát az 1900. évtől kezdődőleg átadja a depr. ev. ref. egyháznak; kiköti azonban, hogy a kamatok kizárólag a leányiskola céljaira fordítassanak és hogy az alapítvány csak addig hagyatik az egyház kezeltése alatt, míg a város maga polgári vagy felsőbb leányiskolát nem létesít, ez esetben az alapítvány városi kezelés alá vétetik és a kamatok ez újabb célra fognak fordíttatni. A tanügyi bizottság tudomásul vételre ajánlja a város átíratát.

A szatmári főgymnasiumnak ujonnan beterjesztett belrendtartási szabályzata megerősítésre ajánlatik.

Bayer Arthur békési gym. h. tanár rendes tanári minőségben megerősítésre ajánlatik.

Szabó Károly bihari egyházmegyei esperesnek az egyházmegyeje területén levő nem ref. tanintézetekbe járó ev. ref. vallású tanulók számára és hitoktatására vonatkozó jelentése, addig is, míg a többi ilyenféle jelentések beérkeznek, az egyházkerületi jegyzőkönyvbe fel lesz veendő, a népiskolákra vonatkozó része pedig feldolgozás végett a népiskolai tanügyi bizottsághoz teendő át.

A máramaros-szigeti lyceum átdolgozott szervezeti szabályzatát illetőleg az igazgatótanácsnak az elnökkel együtt 20 tagból való összeállítását, valamint az igazgatótanácsban a tanári kar képviselőjének jelenlegi megállapítását jóváhagyásra ajánlja a tanügyi bizottság, az igazgatótanács hatáskörére vonatkozó szabályrendelet egyes pontjaira nézve azonban oly módosításokat ajánl, amelyek konventi rendtartásunknak és egyházkerületi szabályrendeleteinknek jobban megfelelnek.

A békési gymnasium VII. osztályának megnyitását az 1900/1. iskolai évre a tanügyi bizottság, a jelen viszonyok közt, nem ajánlhatja. Ha azonban a szükséges fedezetről és megfelelő helyiségekről megnyugtató módon gondoskodva leend, a tanintézet kifejlesztéséhez egyházkerületünk örömmel adhatja beleegyezését. A nyolcadik tanszéknek a jövő iskolai évre való felállítását és az erre vonatkozó presbyteri határozatot azonban megnyugtató tudomásvételre ajánlja a bizottság.

Az egyes tanári karoktól kért tankönyv-változtatások engedélyezésre ajánlatnak, úgy azonban, hogy a

melyik tankönyv két vagy több osztályra szóló tankönyv helyett vétetik alkalmazásba, csak fokozatosan hozatassék be a tanintézetbe. Egyszersmind a sűrű tankönyv-változtatást korlátozni óhajtván, utasíttatni kéri a bizottság a tanártestületeket, hogy jövőre jelöljék meg, hogy a kiküszöbölni kívánt tankönyv hány év óta van alkalmazásban. Minthogy továbbá államsegélyes gymnasiumaink a II. és III. osztályban az új tantervhez alkalmazott tankönyveket még nem választhattak, javasolja a tanügyi bizottság, hogy az érdekelt gymnasiumok e tankönyv-változtatásokat szept. 1-ig jelenthessék be a gymn. felügyelőhöz, a ki e tárgyban utolagosan az ősszel tartandó tanügyi bizottsági gyűlésen fog jelentést tenni. Végül a tanári karok figyelmét fel kívánja hivatni az ev. ref. írók munkáira, a melyeknek egyenlő körülmények között elsőseget adjanak.

Borsos Benő szatmári gymn. igazgató indítványára javasoltatni fog az egyházkerületi közgyűlésnek, hogy az egyházkerület által kiadott és érvényben levő tanügyi szabályrendeletek gyűjtessenek össze és nyomassanak ki.

György Endre egyházmegyei gondnok előadván, hogy gymnasiumaink jó részben el vannak látva classicaphilologiai, irodalmi és történelmi szemléltető képekkel, indítványozza, hogy gondoskodni kellene olyan fali képek előállításáról is, a melyek egyetemes és magyar prot. egyháztörténelmünk, valamint egyházi közéletünk nagy alakjait és alkotásait ábrázolják s a prot. öntudat és egyházas szellem ápolása érdekében a tanintézetekben kifüggeszthetők volnának. A tanügyi bizottság az indítványt meleg érdeklődéssel fogadta s a gymn. felügyelőnek, mint az egyetemes tanügyi bizottság alelnökének felvilágosítására, hogy e kérdéssel a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület javaslatára már az egyetemes tanügyi bizottság is foglalkozott s az ő elnökle alatt bizottságot is küldött ki az ügy kivitelére vonatkozó javaslat készítése tárgyában, javasolja, hogy az egyházkerületi közgyűlés a vallásos nevelés érdekében a maga részéről is bizza meg a gymn. felügyelőt, hogy a prot. egyházi szemléltető képek ügyében az egyetemes tanügyi bizottság körében megindult mozgalmat előbbvinni igyekezzék s annak idején az ügy fejlődéséről tegyen jelentést az egyházkerületi közgyűlésnek.

— i — r.

KÖZÉLETÜNK.

Nyílt levél

a „Debreceni Protestáns Lap“ igen tisztelt Szerkesztőségéhez.

Igen tisztelt Uraim!

A „Debreceni Protestáns Lap“ szerkesztő-társa *Eröss Lajos* ur, szives volt bírálatot és rövid ismeretést írni „Egy új reformáció küszöbén“ című könyvemről, a mely bírálat és ismertetés jóakarátú hangjaért köszönetemet küldöm. Meg fognak azonban engedni nekem, öreg írónak, ki a feltűnni akarás és kezdői hiúság évein túl már inkább a sirontúli élet küszöbén, tehát a sír felé járok, ha ezen bírálat következtében, igazi őszinteséggel nyilatkozom.

A bírálatban reám nézve e három érdekes megjegyzés áll: „Általában reánk ez a mű azt a benyomást tette, hogy szerzőnek leggyengébb oldala a vallásbölcselet; a legerősebb oldala pedig a szentírás ismerete.“

„Mint érdekes jelenség megragadta figyelmünket az is, hogy szerző laikus ember létére mily helyes érzékkel ismeri fel a romanizmusban úgy a pogány, mint a zsidó elemet.“

„Kár volt egyetlen egy történelmi kútforrással beérni. Van erre több is, sok is; ezeket mind fel kellett volna használni; vagy legalább vegyesen, mert így a szerző az egyoldalúság és elfogultság vádját aligha fogja kikerülhetni.“

Hát kérem szépen, ennek a könyvnek megírására engemet nem az vezetett, hogy a tárgyat, a miről írok, tudományosan karoljam fel, mert ahhoz, a mint *Eröss Lajos* úr igen helyesen méltóztatott megjegyezni: *de nagyon is laikus ember vagyok*. Leggyengébb oldalam a vallásbölcselet; legerősebb oldalam a szentírás. Annnyit értek a theológiához, mint tyuk az ábécéhez. És hogy ennyi hitbölcseleti és hittudományi ismerettel ennek a könyvnek megírásába bele vágni mertem: *amaz erős meggyőződés alapján tettem, a mely erős meggyőződést bennem a szentírás, az evangeliumok keltettek*.

Nem volt nekem eszem ágában sem, hogy a romanizmusmal valaha összetűzzek, de sőt, mint katolikus vallásban növekedett egyén, minden rokonszenvennem ezen a valláson csüggttem és csakis a legutóbbi időben ocsúdtam föl, a midőn is a kath. klerusnak a spiritismus ellen intézett támadásai arra kényszerítettek, hogy saját lelkiismeretem megnyugtatóására a vallások tanulmányozásába s kivált a kath. egyháznak a spiritismussal szemben tanúsított, meglepően ellenszenves és ellenséges állást foglalás természetének tanulmányozásába bocsátkozzam. Meglepo volt az eredmény, melyre e tanulmányozás vezetett.

Hogy a protestánsok a spiritismussal nem rokonszenveznek, abban nem találtam semmit: a protestánsok szentek látományaival, csodatételeivel, búcsújáró helyekkel, valamint más egyéb jelenségekkel soha sem dicsekedtek, holott a róm. kath. vallás alaptételének ezek dogmatikus bizonyítékait képezik s ime, mikor előáll a spiritismus, a mely ezen bizonyítékokról tudni akar, hát *a tudni törekvés legnagyobb ellensége és ellenlábasa gyanánt, a róm. kath. egyházat találja maga előtt!*

Miért?

Pláne azt állítja, hogy a spiritisták az ördögökkel cimborálnak és hogy minden jelenség, mely náluk mutatkozik, ördögi eredetű.

Miért e riasztás? Mi célt akar a róm. kath. egyház ezzel a riasztással elérni? . . .

Szóval ez az állástfoglalás és megdöbbenésre valló ezen ellenszenv sok mindenféle gondolatot támasztott bennem, mert hiszen a spiritismus az én tudomásom szerint semmi egyebet, *csakis hitet akar!*

A ki úgy is hisz, a kiben úgy is benne él az Isten és Istenben ő: annak nincs szüksége a spiritismusra, noha moráljából mindig, mindenkor és mindenki tanulhat; ámde, hogy a hitelenség hitté, az Isten tagadása Isten imádásává változzék, annak igen! Hát mikor a hitelenségnek hitté, az Isten tagadásának Isten imádásává változtatásáról van szó, hát hogy akkor a róm. kath. egyház miért áll elő az ördögökkel, hogy az embereket ezen átváltozásuktól visszariassza? Ez megfoghatatlan volt előttem! *Hiszen a spiritismust eddig tulajdonképpen ő hirdette!* . . .

Méltóztatnak-e most már elég okot találni arra, hogy bennem spiritistában vágy gerjedjen az iránt, hogy a róm. kath. egyház ezen viselkedése indító okának nyomára járjak s amaz indító okok földerítését keressem?

Azon kívül, a mit még valamikor az iskolákban nagyon, nagyon régen a vallásokról tanultam, más

egyebet nem tudtam; az egyház viselt dolgairól is csak annyit, amennyit minden könyv- és hírlapolvasó ember tudni szokott, meg amennyire rátanított a tapasztalás; de a mióta kutatok, olvasok, tanulmányozok, rettentő ámulás fog el! Az az ámulás, t. i., hogy lehessen a mai fölvilágosodott korszakban egy ilyen testületnek, mint a róm. kath. egyház, existálni?

Nem az egyház tagjairól, az egyesekről, kivált az alsó papság egyeseiről szólok; ezek az egyházi fegyelem kényszerzubbonyában vegetáló, az emberi legszentebb kötelektől, a családi kötelekektől elzárt, tehetetlen és önmagokba elégedetlenül bebörtönözött páriák hasonlók a kanári madarakhoz. Ezek sajnálatra méltó, csupán az egyház céljainak eszközei gyanánt szolgáló felebarátok, a kik közül számosan igyekeznek jól cselekedni: ámde az egyház maga? . . . Ez, mint testület, még nem cselekedett jót soha! Soha olyat, a melyet nem önnömagáért cselekedett.

Tanulmányaim, kutatásaim, ezekre a nyomokra vezettek és most már tisztán áll előttem, hogy miért nem tudott ez ideig diadalra vergődni a Krisztus tana! *Mert ami e tanok gyakorlati diadalának leghatalmasabb és mind ez ideig legyőzhetetlenebb akadályaül szolgált: az a róm. kath. egyház volt!*

Bámulnom kell, hogy ezt eddig nem volt képes belátni az emberiség, avagy nem törődött vele, ha belátta is?

De hát akkor mire való itt ez a rettenetes drága, hatalmas, nagy befolyású és az erkölcsiségre kiszámíthatatlan káros hatást gyakorló, csupán önnömagáért élő, csupán önös célját szolgáló testület?

Ez az a kérdés, a melynek megvilágítására tollat fogtam, Tollat fogtam, a mely tollat az a meggyőződés vezetett, hogy az emberiség alszik, hogy az emberiséget föl kell rázni álmából, a mely emberiség, ha fölébred és látni, tudni fog: segíteni is fog magán!

Nem önhittlen gondolom ezt. Nem az én gyenge tollam erejétől várom ezt. Ez a toll csak arra való, hogy végig szaladjon az emberiség érzelmeit képező citerának húrjain és hangokat csaljon ki azokból. Ez a toll maga nem képez eszmét, csak pendit eszmét, a mely eszme megpendülhet itt, megpendülhet ott s végre egy közös nagy harmóniába csaphat össze.

Ez a toll csak arra való, hogy a tények föltárásával gondolatokat ébresszen és a tények meztelen föltárásával takarózkodásra kényszerítse a r. kath. egyházat. Oly tényekre, oly cselekményekre mutatok rá, amelyek ha igazak, annak az egyháznak, mely ama tényekre hallgatással felel, vagy a tényeket megcáfolni képtelen, a mai kor színvonalán megmaradnia, illetőleg megtűretnie nem lehet. Hát vagy felelni fog, vagy nem; vagy tud cáfolni, vagy nem!

Ha tehát majd arra kerül a sor, hogy elő kell venni a vallási bölcsészetet és a többi történelmi forrásokat is, majd lesz nekem oly segítségem, melynek szellemi támogatása mellett biztos diadalra számítok; annyit tudok, érzek, bizonyosra veszek már is: hogy a Krisztus tanai, az evangéliumok *mellettem vannak.*

Módot, utat, alkalmat akartam nyitni az ész, a tudás és a szellem sziporkáitól szikrázó, mindazonáltal felebaráti eszmeharcra, hogy a majd kigyúló szellemi villámok fénye mellett fel tudjuk fedezni az isteni igazság világosságát követelő legdrágább alapkövét. Erre az alapkőre épüljön az az egyház, a mely *Isten nevében beszélni akar!*

Itt aztán módjukban lesz Önöknek is tisztelt Uraim, mint szakértőknek, szólni a dologhoz, a mely-

nek befejezése nem én rám várokozik. De ha közönyösen, egykedvűen magamra fognak hagyni? Én, mint kicsiny, gyarló ember csak annyit tettem és teszek, amennyit bírok.

Budapesten, 1900. május 1.

Kiváló tisztelettel
Tóvölgyi Titusz.

A felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése.

Egyházmegyénk ápr. hó 24—25. napjain Nyiregyházán tartotta tavaszi közgyűlését Görömbey Péter esperes és Gencsy Albert gondnok urak elnöklété alatt, megelőzvé az 23-án délelőtt a leányinternátusi bizottság tanácskozása, délután a szokásos gyűlési előértekezlet.

A bemutatott tárgysorozat szerint elintézésre váró 82 közigazgatási és 6 bírósági ügy szép számmal hozta össze a közgyűlés tagjait s reggeli 9 órakor a 37. dicseret első versének eléneklése után, esperes úr egy szivből jött szivhez szóló szép imával nyitotta meg a közgyűlést a nyiregyházai ev. ref. templomban, honnan a közgyűlés tagjai a vármegyei székház nagy termébe mentek át a gyűlés megtartására. Itt mindenek előtt elhatározottat, hogy jövőben gyűléseinket nem pusztán imával, mint eddig, hanem a maihoz hasonlóan, énekekkel is, és pedig mindig a templomban fogjuk megnyitni. Majd ügyviteli szabályzatunk értelmében, beadattak a megbízó levelek, be lettek jelentve a meg nem jelenő tagok, kik közt sajnálattal értesültünk Ujfalussy Béla tanácsbíró és dr. Mezőssy Béla világi jegyző betegség miatt történt elmaradásáról. Adja Isten egészségük mielőbbi helyreállítását, hogy a mai nehéz időkben mielőbb érvényesíthessék sokszor kipróbált bölcsességeküket magyar kálvinista egyházunk javára!

Az esperesi időszaki jelentés tárgyalása folytán megtudtuk, hogy tevékeny esperesünk az őszi közgyűlés óta elnökléleg a nagy munkák egész sorát végezte, különösen felébresztette a közfigyelmet a baptisták fészkelődése, kik már itt is próbálkoznak zöld ágra jutni, de hála a jó magyar nyiri nép vallása iránti hűségének s lelkesi karunk, presbyteriumaink tevékenységének, kevés sikerrel; sőt a vármegyei hatóság is beleszóllott dolgaikba, mert megtiltotta nekik bejelentés nélkül tartani vallásos összejöveteleket. Fájdalommal értesültünk Csernák István máramarosi esperes haláláról s egyházmegyénk igaz részvétellel osztozott a testvér egyházmegyét ért nagy veszteségben. Majd bemutattott a M. P. I. T. levele, mely szerint a társulat köszönetét nyilvánítja egyházmegyénk részéről tanúsított azon támogatásért, mely szerint csaknem minden gyülekezettünk a társulatnak pártoló, rendes vagy alapító tagja; s a taggyűjtésben is előljár minden más egyházmegyék között. Természetes, hogy a méltányló levél igen szívesen fogadtatott s a társulat iránti meleg érdekeltséget csak fokozta.

A kerület által véleményezés végett leküldött egy házi bírósági ügyviteli szabályzat egyházi törvényeinkkel s a mi egyházmegyénk eddigi gyakorlatával megegyezvén, elfogadtatott, azonban egy pár megjegyzéssel kísértetett. Ezek közt legjelentékenyebb az, hogy célszerű lenne mindhárom bírósági fokozaton a jkönyvi formulát is megállapítani s a szabályzathoz csatolni, miután e részben igen nagy eltérések tapasztaltatnak. Megválasztattak az időszaki bírósági tanács tagjaiul a régiek s a múlt évi kerületi gyűlés határozata folytán egyház-

kerületi képviselőül a régiekhez Rác Gyula egyházmegyei tanácsbíró és Mikecz János szabolcsvármegyei alispán.

Ezután került a sor a nyiregyházi leányintézetre. Régi, még a 80-as évek elejéről származó nagy terve egyházmegyénknek a felsőbb leánynevelő intézet. A hosszú idők óta, természetesen szegénységünkkel fogva csak lassan haladó nagy munka, immár a megvalósulás felé gyors léptekkel közeleg. Régi alapjainkhoz újabb gyűjtések folytán újabb adományok jöttek, melyek közt meg kell emlékeznünk a nagynevű gr. Degenfeld család női tagjainak áldozatkészségéről, egyházmegyei gondnokunknak s angyaljóságú nejének buzgóságáról, úgy hogy ma építési alapunk, ide nem számítva a m.-pócsi alapot, melynek átengedése még a kerületi gyűléstől függ, 24,000 koronán felül áll. Van még ezenkívül fenntartási alapunk is, melyhez Szabolcsvármegye évenként 1600 koronát ad 20 évre. Nyiregyháza nemes városától ingyen telket várunk, s maga az egyházmegye is a nagy cél mielőbbi létesíthetése végett minden odaadható értékét átengedte. A intézeti épület tervezete, költségvetése megállapított s melegen kérjük a főtiszteletű egyházkerületet is, hogy segélyünkre, támogatásunkra jöjjön a még hiányzó összegig. Teljes hitünk és bizodalomunk van, hogy mielőbb világoskodni fog itt Szabolcsvármegyében is az evangéliumi műveltség és igaz hazafiság fáklyája ott is, hol addig a maga fényességében nem ragyoghatott a mostoha viszonyok miatt.

Nagyjelentőségű tárgya volt közgyűlésünknek a prot. egyházaknak állami magasabb dotációja, a budapesti egyetemen létesítendő prot. fakultás, melyeknek kieszközlésére feliratilag a kerületi gyűlés, illetve a konvent felkérte. Kisebbségi fontosságú közigazgatási dolgaink ismertetésével, mint a melyek ugyszólván csak helyi érdekűek, e becses lapok olvasóinak figyelmét nem terhelve, volt egy igen messze kiterjedő horderejű indítvány, Somlyódy István t.-löki járásbíró s kedves világi jegyzőnk által beadva; a ref. nőegyleteknek minden anyaegyházunkban egy év alatt leendő kötelező felállítására tárgyában. Szép beszédének minden szaván meglátszott az egyházunk jövőjeért égő lángoló buzgóság. Kündült ama szomorú statisztikai adatból, hogy magyar reform. egyházunkban a lelkek száma 1869 óta rohamos fogyással 21%-al apadt, a lélekavadászat, áttérés, magas egyházi adó s egyéb bajok miatt. Sürgeti a presbyteriumok nagyobb tevékenységét, a szegényügy buzgóbb felkarolását, a cura pastorális szélesebb terjedelmű gyakorlatba vételét s egyik mentő szerül ajánlja a nőegyletek kötelező megalakítását. Az igazság meggyőző ereje volt szép szavaiban, hatása alól senki ki nem vonhatta magát s indítványa elfogadtatván, ügyrendi szabályaink értelmében egy bizottság küldetett ki, hogy alapszabály mintát készítsen s fogantatás végett tegye meg a kellő előkészületet. E nagyfontosságú ügy szélesebb ismertetésére ígéretet tett az indítványozó, kérve e becses lapok idevonatkozó támogatását is, annak idején megnyitván számára hátsábjait.

Igénybe vette a közgyűlés figyelmét az egyes egyházak sok ügyes bajos dolga. A magas egyházi adók által megbénított, nyomasztó szegénységgel küzdő gyülekezetek igyekeznek ugyan a közműveltség és evang. világosság útján járni, de sajnos, nincs meg mindig a kívánatos nagy célra szolgáló elég anyagi erő s e miatt bizony itt-ott nagyon elkél a jó tanács és útmutatás az egyházmegyétől.

A tárgysorozat szerint fegyelmi ügy nem volt

s a közigazgatási bírósági ügyek is közmegnyugvással intéztettek el.

Azt felesleges is említenem, hogy az egyházmegyei gyűlés tagjait a Krisztusi szeretet, türelem és testvériség érzete hatotta át, a mi illik is mi hozzánk, a Krisztus tanítványaihoz.

Ignatus.

Református lelkészi jubilaum.

Ebben a mai anyagi felfogású és felekezeti villongások által felzavart társadalmi életben a legnagyobb örömmel mutatunk reá azon meghatóan szép jubilaumi ünnepségre, mely egyházkerületünk egyik népes egyházközségében, a törökszentmiklósi ev. ref. egyházban folyó évi ápril. hó 22-én ment végbe. Ez ünnepség ugyanis fényes bizonyossága annak, hogy ott, ahol hiven és tapintatosan teljesíti kötelezségeit, manapság sem hálátlan munkát végez a református lelkész; mert ki tudja ma is vivni nemcsak saját hiveinek szeretetét, hanem más vallásfelekezetek méltánylását és elismerését is, anélkül, hogy saját egyházának bármiféle érdekeit feláldoznia kellene. Huszönöt év óta egyik lelképásztora Vadai Ferenc a törökszentmiklósi ev. ref. egyháznak. E hosszú idő alatt egyházát a virágzó fejlődés útján úgy a lelkieken, mint az anyagiakban fenn tudta tartani. Hívei a vallásosság, egyházukhoz ragaszkodás, áldozatkészség tekintetében bátran példányképpel tekinthetők. Egyháza elemi iskoláinak hat osztályúvá fejlesztése, a tanítók fizetésének javítása és egyenlősítése, számos nagyobb és kisebb egyházi érdekű alapítvány léteztetése, Református dalárda létesítése, legújabbán pedig a régi elavult templomnak az egyház megterhelhetése nélkül, tisztán közadakozásból befolyt, több mint 16,000 korona költséggel történt nagyszerű átalakítása és még több más szép egyházi alkotás . . . mind, mind az ő nevéhez fűződnek. És aztán a felekezeti köteleken kívül nagy része volt neki az egész Törökszentmiklós város közügyeinek, előhaladásának munkálásában is. Mindjárt lelkészkedése első éveiben megalakította az Önkényes tüzoltó egyesületet, mely ma az ország ilyenmű egyesületei között méltán első sorban foglalhat helyet. Sokat köszönhet az ő munkásságának a jótékony célú nőegylet, az iparos tanonc-iskola és legutóbb a törökszentmiklósi gazdák gőzmalma r. t. Mint városi képviselő, vármegyei törvényhatósági tag és más tiszteletbeli állások viselője is mindig önzetlenül fáradozott a közjó érdekében. Egy szóval: mindenkor és mindenütt úgy sáfárkodott a reá bízott talentumokkal, hogy a 25 évi működés erkölcsi jutalmául jubilaumi ünnepségén szívvel-lelékkel együtt ünnepelhetett felekezeti külömbőség nélkül e 20,000 lakosú városnak egész nagy közönsége. Magának a jubilaemumi ünnepségnek lefolyása a következő volt.

Reggel fél kilenc órakor kezdetét vette a rendes Vásárnap délelőtti istenizszolet, mely alkalomra mindhárom felekezetbeli közönség zsúfolásig megtöltötte a ref. templomot; sőt a közönség egy része be sem fért oda. Az egyházi beszédet Csel. k. XVII. 26. alapján maga a jubilans lelkész tartotta, könnyekig meghatva a jelenvoltakat. Isteniszsolet végeztével az ünnepelt távozott a templomból s következett az ünnepség második része, melyet a Református dalárda éneke nyitott meg. A második rész az Egyháztanács diszgyűlése volt. A elnöki székeket az Urasztalánál Kutass Bálint másik törökszentmiklósi ref. lelkész, mint helyettes egyházi elnök és Szabó János főgondnok foglalták el. Velök szemközt ültek az Egyháztanács tagjai teljes számban. A diszgyűlést, melyre azonban az egész

templomi közönség is bent maradt, egyházi h. elnök megnyitván, 3 tagú küldöttség menesztetett jubiléumnak a gyűlésbe való meghívására. Hatalmas éljenzés zúgott fel jubiléumnak a gyűlésbe érkezésekor s e lelket emelő jelenet hatása alatt főgondnok lelkes szavakkal indítványozta, miszerint fejezze ki diszgyűlés Vadai Ferenc lelkész úr iránt mélyen érzett szeretetét és tiszteletét s ezt, ez indítványnak jegyzőkönyvbe vétele által, örökítse is meg. Ez indítvány egyhangúlag és nagy lelkesedéssel elfogadtatván és határozattá emeltetvén, főgondnok egy remekművű aranykapesos bibliát nyújtott át jubilaumi emlékül az egész város közönsége nevében az ünnepeltnek, ki azt meghatottan fogadta el s szép szavakban köszönte meg. (A gyönyörű emléktárgyat, mely önkéntes adakozás útján titokban lett vásárolva, a Hornyánszky Viktor cég állította ki a legnagyobb meglepéssel.) Ezután h. egyházi elnök intézett szép beszédet a jubiléumhoz s ennek végeztével berekesztette a gyűlést. Majd a Református dalárda énekelt ismét és ezzel a díszes közönség szétszórt. Következett most a különféle küldöttségek tisztelgése a nagyobb lelkészi lakon. A küldöttségek és azok vezetői voltak: Jótekonycélú nőegylet özv. Polgár Mihályné elnök, városi előljáróság és képviselő testület Kuncze Imre városi főjegyző, római kath. lelkészi és tanítói kar dr. Réta Gyula esperes-plébános, római kath. kör Fehér Sebestény elnök, Iparos kör Lábassy János elnök, Ipartestület Kakuk László alelnök, Önkéntes tűzoltó egyesület Szücs István főparancsnok, Református tanító testület Szabó István elnök, Református dalárda Zeke Dániel dalárda-vezető és a polgári iskolai tanítótestület Dudás József igazgató vezetése alatt. Az ünnepség e harmadik részét s magát az egész jubilaumot méltóképpen fejezte be az e 120 terítékű közebed, mely az Uri kaszinóban a város színe-javának részvétele mellett tartatott meg s melyen, több más vidéki vendéggel együtt, Bagossy Károly kir. tanácsos jásznagykunszolgalmegyei alispán is megjelent, E helyen, első fogás után, az Uri kaszinó beteg elnöke Polgár József nevében Kuncze Imre városi főjegyző üdvözölte jubiléus lelkész, ki aztán az egész közebed alatt és után lelkes ováció központja volt. Pohárköszöntőket mondtak még: Bagossy alispán a jubiléumra; Szabó István ref. rektor az alispánra, mint az ő egykori hivatali elődjére és Török-szentmiklós város hű fiára és büszkeségére; jubiléum az egész város közönségére; Szabó János főgondnok a kaszinó beteg elnökére; Nagy Gergely könyvelő az egyházakra; Czégény József presbyter a három felekezeti lelkészeire és még mások. Részint táviratilag, részint levélileg üdvözölték az ünnepeltet: Doroghi Lajos esperes Kisújszállásról, Horthy István egyhm. főgondnok Kenderesről, Lippich Gusztáv főispán Szolnokról, Hajnal Elek ref. lelkész Karcagról, Rácz Miklós ref. lelkész Kunhegyesről s ezeken kívül számos jó barát és tisztelő.

R . . . r.

NEKROLOG.

MENYHÁRT JÁNOS hittanár
életrajza.

(Folytatás.)

4. A kegyelet. A végkép visszavonult tanártárs iránt az akadémiai tanárkar, tisztelete és kegyelele kifejezésül, határozatba tette, hogy testületileg megjelen lakásán s tőle ünnepélyesen búcsút veszen. Október

24-én 1888-ban jelent meg Menyhárt házában teljes számban a kartársi koszorú; ritka látvány, hogy öt theologiai tanár, mind tanítvány, vegye körül a mestert, ott volt a jogi és bölcészeti szak is. A „búcsú szót“ a legidősb tanítvány Balogh Ferenc intézte hozzá, közös megbízás folytán, a meghatottság őszies hangulata ült a kedélyeken, a távozó nap mindig meghat sugaraival. A beszéd végig hallgatása után az agg tanár válaszolt, válaszában páratlan szerénysége, egész sajátos puritán jellemvonása közvetlenségben megnyilatkozték. Ez volt a kartársakhoz végszava és megindító köszönete. Mind két beszéd olvasható a „Debreceni Protestáns Lap“ 1888. évi 43. számában.

A vidéken is viszhangot keltett a tanári kegyelet, Gulyás Lajos kisújszállási lelkész az idézett lap 44-ik számában emlékező sorokat szentelt volt tanárára, tanítványi éles szemmel, valódi hűséggel vázolta tapasztalata után a nagy tanár jellemzését; egyszersmind indítványozta, hogy Menyhárt János emlékére adják össze a tanítványok filléreiket alapítvány gyűjtésre. Első ő maga volt, a ki az adakozók sorát megnyitá és felkérte Csiky Lajos hittanárt, mint a Lap szerkesztőjét, a gyűjtés elvállalására; ő — ki szinte tanítvány volt — örömmel vállalkozott s rögtön közzétette felhívását. A tanárkar indult példával elől; a gyűjtés bevégeztetvén, a tanárkar 1891. novemberben jelentette be a Gazdasági tanácsnak, ez pedig az egyházkerületnek, hogy „Menyhárt János alapítvány“ címen 404 frt 97 kr. folyt be (ma 1097 korona 34 fillér), egyúttal körvonalozta az alapítvány célját, rendeltetését, t. i. négy évi kamat pályadíjúl tüzendő minden négy évben egyszer felváltva az ő-, majd az új-szövetségi tudomány körből vett kérdésre; egyik 4 évi körben a hittanhallgatók, másik időközben azon ifju lelkészek-jelöltek vagy segéd-lelkészek, a kik Debrecenben tanultak, pályázhatnak és pedig olyanok, kiknek a pályamű beadási napja és hittanvégzésük napja közt legfeljebb négy év folyt le. Pályamű hiányzása esetén a jutalom a tőke növelésére fordíttassék.

5. Irodalmi pályája. (1858—1887.) Valahányszor a kor mozgalma követelte, felhívást vagy megbízást kapott, ismeretének tárházát megnyitotta, szolgálatára bocsátotta a köz- és szentügynek. Irói dicsvágy soha nem izgatta, meglegedett volna a tanári csendes működés két tényezőjével, t. i. a tanítással és folytonos tanúlással. A szabadságharc leveretését követő, a sajátot is békoba verő kényszerhallgatás kora után 1858-ban zendült meg a sajtó terén a protestantizmus, megindult a fővárosban a maig is élő heti lap, mint egyetlen központi közlöny. A tiszántuli egyházkerületi közgyűlés is elhatározá a református tudatot olvasmány-nyújtás által élesíteni a jó népben, e végre irodalmi vállalatot indított „Egyházi könyvtár a magyar reformált vallású nép számára“, szerkesztőjévé kérte fel Révész Bálint debreceni lelképásztort és kerületi főjegyzőt. Midőn az első kötet megjelent, mindenfelől örömmel fogadták; a sokoldalú Tatai András, akkor pesti ref. hittanár volt a közörmű ékesajku kifejezője, az új vállalat hatalmas ismertetésében így nyilatkozott: „a minden magyar református ember kebelében támadni kellő hálás elismerés kettős mértéke hatja át szívemet azon kegyes gondoskodásáért a f. t. egyházkerületnek, melylyel az a magyar reformált nép vallásérkölcsei képeztetését koronként olcsón kezébe adandó kellő olvasmányok által előmozdítani, s ily módon Isten országa közöttünk terjedését hatályosan eszközölni buzgólkodik.“ (P. E. I. L. 1859. évi 43. sz.) Derék és előkelő munkások támogatták

szellemi erejökkel e könyvtárt. Ennek első évi folyamában jelent meg 162 lapnyi terjedelemben Menyhárt első nyilvános műve. 1. „*A Jézus Krisztus élete*“ és pótléku bővebb ismertetése a kapcsolatos tárgyaknak a 3. füzetben — Melegen üdvözölte e munkát az idősebb tisztárs Tatai András, jellemezvén ez alapos munkát eképen: „itt az új iskola kezeibe újra felvett valódi solid bibliai szellem és keresztyéni buzgóság érzete . . . szerepel, s az ó-iskolai halvány alapzatot az orthodoxia kellemes színezetével szépen és igen jólesőleg deríti fel.“ Az 55 éves férfiú így köszönté a 35 éves ifjú szerző első zsenijét! Aztán rámutat, alanyi felfogása szerint, 3 hiányra, kifogásolja a száraz élettrajzi elem uralgását. De e hiányok mellett is szívből üdvözli szerzőt az orthodoxia helyes ösvényén.

2. *Juda ország romlása és a babiloniai fog-ság.* Értekezés az Egyh. könyvtár 2-ik évfolyamában. A szép kezdemény a 2-ik kötettel véget ért . . . és elfolyt négy évtized, a kerület és Debrecen nem folytatta tovább a nép oktatását vallásos olvasmány útján. Szomorú tünemény, hogy e téren ma is hallgatás, az erők szunnyadása tapasztalható. Ha meg nem indul a vállalat, Menyhárt is hallgatag maradt volna. Imé egy új tér a kerületi Értekezlet számára!

3. „*Szentírás magyarázati kézikönyve*, a Timótheushoz és Titushoz írt levelek.“ Debrecen, 1861. 8. v. 152 sűrű lap. A lelkészképeségi vizsgán a pásztori levelek szolgáltak az időben az új-szövetségi írás magyarázat terén vizsgatárgyul, ezeket minden 4-ik évben elő kellett adni a tanárnak. Hogy legyen tanítványainak nyomtatott kézikönyve, adta ki M. J. saját költségén ez alapos, nagy tudománnyal és szorgalommal készült szakmunkát; de az a célja is volt, hogy a lelkészek is a szöveg hű megértésére használhassák. A szentírás értelmezés módjának mind a négy mozzanatát, u. m. nyelvtani és történelmi, észteni és lélektanit, teljes erejével alkalmazta e művében. A főleg De Vette és Baur által felhordott erősségeket a pásztori levelek hitelessége ellen négy osztályba sorozta, sorba felvette és terjedelmesen tárgyalta; e rész hatalmasan tünteti fel a magyar exegeta logikáját és készletét. Aligha létezik magyar nyelven ma is, sőt azóta sem jelent meg, ennél alaposabb és a szaktan színvonalán álló tudományos exegetikai mű! Ez volt az ő mezeje. Oh ha lett volna akarat és mód „magyarázatos biblia“ előállítására a magyar ref. egyházban, s ő megbízást kap: már rég készen lett volna a még most is tervezés alatt álló magyar bibliai kommentár könyv. A tudományal felfegyverzett író ott állt, de a kor nem használta fel.

4. „*A keresztségnek és úrvacsorának jelentőségéről.*“ Debrecen, 1862. 8. r. 88. l. Dogmatörténelmi és szentírás magyarázati értekezés. Apologetikus voltánál fogva méltán keltett figyelmet és érdeklődést. Ezt is alkalom szülte. Tatai András ugyanis 3 év előtt hiányul róvta fel Menyhártnak, hogy a Jézus Krisztus életéről írt munkájában a keresztség és úrvacsora szentségeiről túlzólag jelvényies felfogásnak hódol. Menyhárt hallgatott, mert 1859—62-ig a haza közvéleményét és erejét az osztrák nyílt parancs (Patens) viharai kötötték le. Gyöngédségből az egyetértést zavarni nem akarta. Dicsőségesen kiderülvén a láthatár, Menyhárt a tudomány erejével, a szentírás magyarázaton épült hittani érvekkel fejtette ki a keresztség és úrvacsora református hitcikkeit. E két sarkalatos tantételt maig sem fejtette ki bővebben más. Egyik legaiaposabb dogmatikai dolgozat ez a magyar ref. theologia mezején.

Akad egy nagyratörő ifjú kartárs, a ki irályilag

ellentéte volt Menyhártnak; míg Menyhárt a szónoki virágokat, lendületes szónoki irályt soha nem használta, addig ellenfele inkább bölcsészeti szellemmel táplálkozva a tetszetősebb és hangzatosabb nyelvezetnek kedvelője. Ez volt a pesti hittanár az alig 29 éves Peti József. A pesti egyházi lap négy számában terjedelmes bírálatot írt Menyhárt e művére, bizonyos scholasticismust vetett szemére, következtetéseit itt-ott nem helyeslé. Menyhárt azt igazolta hogy a Helvét Hitvallás az úrvacsora-tanról nem a kálvini felfogást domborítja ki. Peti ez ellen állást foglalt, noha különös! csak azt tudta kimagyarázni, hogy ama hitvallás és Kálvin nézete közt a helyes és tökéletes azonosság nincs meg. Sőt Peti Tatai nézetét sem helyeslé e téren.

Peti ez értekezésnek is beillő bírálatára megtette Menyhárt nyomban (1862. febr. 21-én) a maga „Észrevételeit.“ Meggyőzőleg védte álláspontját, kimondván, hogy a Szentlélek ajándékai mellett semmi szükség sincs arra, hogy a Krisztus testét akár mint anyagot (húst, vért), akár mint valami erővé finomult alakban vegyék a hívők. Menyhárt szilárd alapon állva öntudatosan erős volt ifjú ellenfele iránt, azon kifejezésében, hogy mivel egy ráfogott költeményt czáfol Peti, ezért „elfordul tőle.“ A még forrásban lévő, s Hegel és Neander szellemének hatása alatt álló, hittanári pályáját négy év óta futó Peti József még az évi aug. 22-én elhunyt alig 29 éves korában, benne a ref. theologia mindenestire vesztett egy szép tehetséget.

5. „*Keresztyén hittan* a népiskola III-ik osztálya számára.“ Debrecen, 1862. 8 v. 54 lap. A kerülettől vett megbízás folytán írta. Az egyetemi színvonalon tanító tanárnak nehéz volt leszállani az elemi oktatás gyermeki körébe; az anyaggal dúsán rendelkezett, de annak a gyermeki elméhez idomításához és nyelvezethez másnemű adomány szükséges; népies lenni felette nehéz a csúcsokon járó hittudósoknak. Azonnal is megtámadta e munkát Bihari Imre tanár, e gúnyoros természeti író, póriás kifejezésekkel, bankódevalválás, szólózás, concert, színházi ülőhelyek stb. műszavak használata mutatja, hogy sok helyen a komolyság hiányzik a bírálóból. Általában „száraznak és hideg“-nek minősíté a munkálatot; a jóakaratot, szorgalmat és egyéni tiszteletet azonban nem tagadta meg szerzőtől.

Menyhárt a mindig komoly, különösen a hittan mezején a legszabatosabb kifejezések embere, „Észrevételek“ cím alatt ama bírálatot „kimélet nélküli fitymálás“-nak jellegezte, s azzal védekezett a főtámadás ellen, hogy a szöveg szárazságát, talán hidegségét az előadó tanító tüze, lelke hivatott előbbé, hatóvá tenni, a kézikönyv elemieknél, jó tanítót feltételez. Az egyetemes tanügyi bizottmány megszabta a terjedelmet, élénkítse, bővítse a magyarázó. Különösen erővel védte a megtámadott tant, hogy a jutalmazásban és büntetésben fokozatok vannak a túlvilágon. A gúnyoros támadó ellen éles kifejezéseket használ azért is, mivel akkor még névtelenség homályába burkolózott volt.

A kemény szavakra felleplezte magát a bíráló, és aztán komolyabb modorban „válaszol“, Menyhárt azon állítását szellőzteti, miszerint: a hittan tanításában főképen és csaknem kizárólag az észre kell hatni. Bihari elve: a vallás az egész emberé, és így nem kizárólag az ész, hanem az érzületé is. A Schleier-macheri „érzületi elmélet“ már közkezen forgott, Menyhárt minden titokzatost, kegyeselvűséget (pietismust) természetből folyólag mellőzött.*

* Ez irodalmi harcokra v. e. Prot. Egy. Iskolai Lap 1859. évi 43—52, 1862. évi 3—6, 10, 25. vt. számaik.

Ezzel zárult volna Menyhártnak irodalmi pályája, mert a következő évben kezdte a kerület öt jegyzői teendőikkel elterhelni, idejét a tudományos munkálkodástól elfogni. A következő években irodalmi műveket nem termelt. Ha kormányzó hatóságaink a tudomány művelésére született és rendelt képességeket hagynák a maguk terén: tudományos irodalmunk a theologiaiban is nagyobb lendületet vett volna és venne!

Jött azonban hitrengető szélvész egyházunkra is, mely a bénákat is mozgásba hozta s az egyház alap-tanai védelmére a szólás és toll fegyvere megragadására indította. A „szabad“ (a franciák szerint „független“) theologia egyik indítója, a bádeni árnyalat híres vezetője Schenkel Dániel kilépvén a közvetítők mérsékelt táborából, a protestantizmusnak új értelmezést adott, művelésére közegül megalakította 1863-ban az u. n. német protestáns egyletet.

B. F.

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Gyülekezeteink köréből.** *Veress István*, főiskolánk jeles nőkendéke, a ki a bázeli egyetemen szép sikerrel tanult egy évig, és svájeci utjáról figyelemre méltó „Tanulmányt“ adott ki, május 4-én a körös-nagyrévi református lelkészi állomásra 12 pályázó közül egyhangulag megválasztott. Új állását juniushban foglalja el. E körlelkészi állomásra minden tekintetben képes és hivatott egyént nyert az egyházmegye is Veress urban, a buzgó esperes Szabó Károly ur a missió-ügynök lelkes apostolatát fogja benne tapasztalni. Mi szívünkben örülünk volt tanítványunk előhaladásán, neki Istenből erőt és áldást kívánunk.

— **A debreceni főiskola igazgató-tanácsának** tavaszi gyűlése a lapunkban már korábban közzétett tárgysorozattal, *Kiss Aron* püspök és *gr. Dégenfeld József* egyházkerületi főgondnok elnöklete alatt, a tagok élénk érdeklődése mellett ment végbe f. hó 3. A gazdasági albizottságnak tüzetes jelentését s a tárgysorozatnak még néhány pontját *Sass Béla* igazgató-tanácsi jegyző, a többi tárgyakat a tanácskozási és ügyrend értelmében az illető igazgatók s előadók (*Csiky Lajos* dr. *Ozory István*, *Sinkó Sándor* és *Kovács Lajos*) tárgyalásukkal és határozatai egyházkerületi közgyűlésünk tanácskozási rendén elő fogtak fordulni s beható ösmertetésüket akkorra tartjuk fenn, itt velők bővebben nem foglalkozunk. A gyűlés különben, a mely reggeli 9 órától déli 1 óráig s délután 3 órától este 7 óráig tartott s melynek rendén hosszabb vita csak a könyvtári albizottság jelentése kapcsán fejlődött ki, egy nap alatt véget ért, minthogy az összes ügyek albizottsági tárgyalásokkal és határozati javaslatokkal kellőleg elő voltak készítve.

— **Az érdem jutalma.** Jól eső örömmel olvastuk a Hivatalos Közlöny május 1. megjelent számából ref. tanügyünk egyik régi, érdemes munkásának kitüntetését: *Adám Gerzson* nagykörösői ev. ref. főgymn. igazgatónak királyi tanácsossá történt kinevezését. Az elismerésnek magasabb helyről jövő ez a formája, érdemesebb férfiút alig érhetett volna. *Adám Gerzson*, a ki tanári pályáját is jelenlegi helyén, Nagy-Körösön még Arany János korában kezdette meg, azóta folytonosan ez iskolának szentelte munkás életét, sok ideig mint tanár, régebb idő óta mint rendkívül ügybuzgó, intézetének javára

szívvel-lélekkel munkálkodó igazgató, kinek a nagykörösői főgymnasium államsegély által való újjáalkotásában is oroslánrésze van. Öszintén gratulálunk megérdemelt kitüntetéséhez s kívánjuk, hogy tanügyünk javára még sok ideig munkálkodjék.

— **Nyilvános köszönet.** A gondviselés változhatlan végzése szerint f. é. ápril. 22-én elvesztettük családunk fejét, diszét és fentartóját Csernák István esperes tamásváraljai ev. ref. lelkészt. Ha van valami a mi megkeseredett szívünk végtelen fájdalomát enyhítheti, az csak a valóban megható, rendkívüli és általános részvét, mely a megboldogultnak végtisztessége alkalmával, közel és távol ismerősök, sőt a társadalom minden osztálya részéről nyilvánult. Nem lévén módunkban hogy külön minden egyeseket felkeressünk megszórodott szívünk hálájával, itt mondunk forró köszönetet mindazoknak, a kik feledhetlen kedves hallottunkról megemlékezve, a mi szívünket is vigasztalás balzsamával enyhíteni kegyesek voltak. Tamás-Váralján, 1900. év ápril. 29-én. néhai Csernák István családja.

— **Halálozások.** A f.-szabolcsi ev. ref. egyházmegyében a legöregebb lelképásztor hajtotta le fejét a f. év máj. 4-én bekövetkezett nyugalom alkonyán hosszú munkásságának érett kalásza: *id. Szitha József*, papi lelkész, a ki 55 évig munkálkodott az Ur szőlőjében s a kinek ifjúkori munkatársai közül már nagyon keveseu lehetnek életben. Neve széles körben nem volt ismert, mert szerény természete a nyilvános szereplésektől visszatartá. De annál buzgóbban forgolódott a szűkebb körben, mely munkatereül kiméretett. Lelkészi hivatalát úgy nézte, mintha közvetlen Isten kezéből vette volna azt s azért igyekezett abban úgy járni el, hogy megbizója előtt bármely órában nyugodtan állhasson számadásra. S halálos ágyán bizonyára nem cserélt volna sok nagyhangú, de talentumait kellően nem értékesítő sáfárral! Született Nyír-Madán 1815-ben. Kiképeztetését Sárospatakon nyerte Bár — az akkori szokás szerint — úgy a jogi, mint a theológiai tanfolyamnak hallgatója volt, a pályaválasztás nem adott neki gondot. Miként Jeremiás prófétahoz, aként szólt ő hozzá is az Ur, mondván: „minekelőtte születnél, megszenteltelek s prófétának rendeltelek tégedet“ (Jer. I. 5.) Szelid lelkével, s vallásos érzületével Isten szolgálatára volt ő elválasztva már születése előtt. Lelkészkedésének melyet *Rádon* kezdett, majd *Székelyben* folytatott s végre *Papon* bevégezett, igáját mindvégig gyönyörűségeinek, terhét könnyűnek találta . . . még akkor is, midőn az utóbbi időben nem volt már hozzá ereje. Fia nyert mellette, mint segédlelkész alkalmaztatást, 1899 nyarán, s az elaggott apa, többet nem tehetvén, bölcs tanácsával könnyíté az iskolából kilépett ifjunak a lelkészi hivatal viselésének terheit. Evangélium szerinti jó lelképásztor, hiveinek igazi lelki atyja volt s azokat, mint gyermekeit úgy nevelte, hogy a papi ev. ref. gyülekezet is 41 évi ott működése alatt az ő egyéniségének kinyomatává lett. A soha meg nem zavart béke és egyetértés, kölcsönös bizalom, becsülés és szeretet, mely a boldogultat hivel összefűzte és sirjáig kísérte, nem minden egyházban tapasztalható ma már! Bizonyára, hivatásának magaslatán áll, a ki ilyen eredményt tud felmutatni, jól végezte megbizását, a ki a rábizottakat így vezérelte! A boldogult hivatásának legjobb tehetsége szerint való betöltésével meg is nyerte a legszebb földi jutalmat, hiveinek méltányoló elismerését. És most elment oda, hol az örök jutalomból is „megadatik neki — az Ur ígérete szerint — a mi igaz“.

Temetése május 6-án volt. A templomban Somogyi József kisvárdai lelkész emlékezett meg Zsid. XIII. 7. verse alapján tartott szép beszédben a boldogútnak példányszerű életéről s ahoz méltó szép haláláról. A sirkertben Biró János anarcsi lelkész búcsúzott el tőle a hátramaradt 5 felnőtt gyermek, unokák, a gyülekezet és kartársak nevében.

Nyugodjanak porai békében! Emléke felett örködjék a hálás emlékezet! h. f.

Mely részvétellel vettük az alábbi gyászjelentést: „Ugy magunk, mint rokonaink nevében fájdalmas szívvel tudatjuk, a gondos hű fiú és férj, szerető édes apának, jó testvér és rokonnak, **Kósa Aladár** tekeházai ev. ref. egyház lekipásztorának, négy napi kínos szenvedés után, folyó hó 4-én este 1/2 11 órakor életének 52-ik boldog házasságának 25. lekipásztorkodásának 26-ik évében bekövetkezett gyászos elhunytát. A megboldogult kedves halottunk hült tetemei folyó hó 6-ikán, d. u. 3 1/2 órakor Tekeházán fognak az ev. ref. egyház szertartása szerint örök nyugalomra helyezettetni. Tekeházán, 1900. május 5-én. Bánatos özvegye: Kósa Aladárné, Kecskeméti Róza. Testvére: Károly és Dénes. Nevelt és édes gyermekei: Béla, Gyula, Emma, Róza, Lujza, Juliska, Kálmán, Zsiga, Margit. Édes anyja: özv. Kósa Antalné szül. Ujhelyi Karolin. Testvére: Megyeri Pálné Kósa Adália.“ Nyugodjanak békében a korán elhunyt derék lekipásztor hamvai, emlékezte felett pedig virasszon a szelid emlékezet és hálás kegyelet.

— **Egyéves önkéntességre előkészítő iskola.** Az egyéves önkéntesi jog tudvalevőleg bizonyos iskolák (gymnasium, reáliskola stb.) elvégzéséhez van kötve. De lehetnek egyéves önkéntesek az oly ifjak is, a kik nem végezték el azokat az iskolákat, ha t. i. még sor alatt nem állottak és a megkívánt fölvételi vizsgát leteszik. Van Debrecenben egy iskola, a mely az ilyen ifjakat, tekintet nélkül foglalkozásukra és előképzettségükre, a felvételi vizsgálatra előkészíti. Az iskola állami felügyelet alatt áll. Igazgatója Lichtblau Albert a ki készséggel és díj nélkül szolgál felvilágosítással.

KÖZGAZDASÁG.

— **A Triesti Általános Biztosító-Társaság** (Assicurazioni Generali) f. é. ápril hó 7-én tartott 68-ik közgyűlésén terjesztettek be 1899. évi mérlegek.

Az előttünk fekvő jelentésből látjuk, hogy az 1899. dec. 31-én érvényben volt **életbiztosítási tőke összegek** 483.973.169 kor. és 56 fillért tettek ki és az év folyamán bevett díjak 19.724.336 kor. 19 fillérre rugtak. Az **életbiztosítási osztály díjtartaléka** 10.003.809 kor. 90 fillérrel 124.700.392 korona 59 fillérre emelkedett.

A tűz-biztosítási ágban a díjbevétel 18.128.170 kor. 40 fillér volt, miből 7.728.542 kor. 64 fillér viszontbiztosításra fordítottatott, úgy, hogy a tiszta díjbevétel 10.399.627 korona 76 fillérre rugott, mely összegből 6.482.000 kor. 91 fill., mint díjtartalék minden tehertől menten, a jövő évre vitetett át. A jövő években esedékessé váló díjkötelezvények összege: 74.455.970 kor. 86 fillér.

A szállitmánybiztosítási ágban a díjbevétel kitett 7.730.895 kor. 18 fillért, ebből viszontbiztosításra fordítottatott 3.346.580 kor., úgy, hogy a tiszta díjbevétel 4.384.315 kor. 18 fillérre rugott, mely összegből 2.549.074 korona 44 fillér helyezettett tartalékba.

Károkért a társaság 1899-ben 28.174.407 korona 04 fillért folyósított. Ehhez hozzáadva az előbbi években teljesített kárfizetéseket, a társaság alapítása óta károk fejében 661.663.927 kor. és 90 fillérnyi igen tekintélyes

összeget fizetett ki. Ebből a kártérítési összegből **hazánkra** 123.186.550 kor. 69 fill. esik, mely összeget a társaság 181.032 káresetben fizette ki.

A nyereség tartalékok közül, melyek összesen 14.034.239 kor. 11 fillérre rugnak, különösen kiemelendők: az alapszabály szerinti **nyereségtartalék**, mely 5.250.000 koronát tesz ki, az **értékpapírok árfolyam ingadozására** alakított tartalék, mely a 2.507.733 kor. 74 fillér **külön tartalék**, ugyszintén az évi nyereségből kihasított 413.251 korona 38 fillérrel 8.624.239 korona 11 fillérre emeltetett fel: továbbá felemlítendő még a 160.000 koronára rugó kétes követelések tartaléka. Ezekon kívül fennáll még egy 560.000 koronát kitevő külön alap, melynek az a rendeltetése, hogy az életbiztosítási osztályban a kamatláb esetleges csökkenését kiegyenlítsé.

A társaság összes tartalékjai és alapjai, a melyek elsőrangn értékekben vannak elhelyezve, az idei átutalások folytán 153.073.167 kor. 61 fillérrel **162.608.919** korona 18 fillérre emelkedtek, melyek következőképpen vannak elhelyezve:

1. Ingatlanok és jelzálog követelések	29,782.502 kor. 61 fil.
2. Életbiztosítási kötvényekre adott kölcsönök	14,246.324 kor. 74 fil.
3. Letéteményezett értékpapírokra adott kölcsönök	1,466.107 kor. 99 fil.
4. Értékpapírok	103,401.469 kor. 40 fil.
5. Tárca váltók	814.160 kor. 26 fil.
6. A részvényesek biztosított adóslevelet	7,350.000 kor. — fil.
7. Bankoknál levő rendelkezésre álló követelések, készpénz és az intézet követelése, hitelezők követeléseinek levonásával	5,548.364 kor. 18 fil.
összesen:	162,608.919 kor. 18 fil.

Ezen értékekből **42 millió korona magyar értékekre esik.**

A mint a jelentésből kitűnik, a társaság a **betöréses lopás elleni biztosítás** üzemét is felvette ügykörébe. Erről a legközelebb szétküldendő körlevelek fognak bővebb felvilágosítást adni.

TARTALOM-REGYZÉK: Epilogus a „Református közszellem”-hez. Nagy István. — Az egyházfegyelem Calvin elleni állásponton. Lencz Géza. — Emlékezés Gergely Károlyra. Kovács Lajos. — Tanügy: Az egyházkerületi tanügyi bizottság ülése. — i — r. — Közéletünk: Nyílt levél. Tólvölgyi Titusz. — A f.-szabolcsi ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése. Ignatus. — Református lelkészi jubileum. R. . . . r. — Nekrológ: Menyhárt János életrajza. B. F. — Külföldi hírek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályásati hirdetmény.

A debreceni ev. ref. egyház pályázatot hirdet az Eötvös utcai fiú tanítói állomásra.

Fizetés: Alapfizetés 600 frt, vagyis 1200 korona. Ötöd éves korpótlék 60 frt, vagyis 120 korona, hat izben, az egyház ingyen iskoláztatási pénztárából, évnegyedes részletekben előre fizetve. A várostól lakás, vagy nős tanító részére 240 frt, vagyis 480 korona, nőtlen tanító részére 120 frt vagyis 240 korona lakpénz

és nős tanító részére 14 □ méter, nőtlen tanító részére 10 □ méter tűzifa beszállítva.

Köteleesség: Egy vagy két osztály (rendkívüli esetben több osztály) tanítása, a tiszántúli ev. ref. egyházkerület által megállapított tanterv szerint.

A kérvényhez csatolandók: a) kereszt levél, b) oklevél, c) időrendben, esperesileg megerősített szolgálati bizonyítvány, d) legújabb keletű orvosi bizonyítvány, e) az állam, vagy más felekezet tanítóképzésében nyert oklevél mellett, a vallástanból és az egyházi éneklésből s ezek tanítási módszertanából valamelyik ev. ref. egyházkerület tanítóképesítő bizottságától nyert bizonyítvány.

A pályázati okmányok 1900. évi június hó 15. nap d. u. 5 óráig Mitrovics Gyula lelkész iskolaszéki elnök úrhoz küldendők, vagy adandók be.

Megválasztott az 1900. év augusztus 15. napján állomását elfoglalni köteles.

Kelt Debrecenben, az ev. ref. egyház presbyteri-umának 1900. évi ápril. 29-én tartott gyűléséből.

Kiss Áron, *Simonffy Imre,*
ev. ref. püspök, lelkészelnök. kir. tanácsos főgondnok.
Somogyi Pál,
főjegyző.

Pályázati hirdetés.

A debreceni ev. ref. egyház pályázatot hirdet a Mester-utcai tanítónői állomásra.

Fizetés: Alapfizetés 400 frt, vagyis 800 korona, ötödéves korpótlék 50 frt vagyis 100 korona, öt izben, az egyház ingyen iskoláztatási pénztárából, évnegyedes részletekben előre fizetve. A várostól lakás, vagy 120 frt, vagyis 240 korona lakpénz és 10 □ méter tűzifa beszállítva.

Köteleesség: Egy, vagy két (rendkívüli esetekben több) osztálybeli leányok tanítása, a tiszántúli ev. ref. egyházkerület által megállapított tanterv szerint, úgy szintén a női kézimunkák tanítása is.

Kérvényhez csatolandók a) keresztlevél, b) lelkészi bizonyítvány, hogy a pályázó férjzett, özvegy, vagy hajadon-é? c) oklevél, d) időrendben esperesileg megerősített szolgálati bizonyítvány, e) legújabb keletű orvosi bizonyítvány, f) az állam, vagy más hitfelekezet tanító- vagy tanítónői képzésében nyert oklevél mellett a vallástanból és egyházi énekekből s ezek tanítási módszertanából, valamelyik ev. ref. egyházkerület tanító-nőt képesítő bizottságától nyert bizonyítvány.

A pályázati okmányok 1900. év június hó 15. nap d. u. 5 óráig nt. Mitrovics Gyula lelkész, iskolaszéki elnök úrhoz adandók vagy küldendők be.

Megválasztott az 1900. év. augusztus 15. napján állomását elfoglalni köteles.

Kelt Debrecenben, az ev. ref. egyház presbyteri-umának 1900. évi ápril. 29-én tartott gyűléséből.

Kiss Áron, *Simonffy Imre,*
ev. ref. püspök, lelkészelnök. kir. tanácsos, főgondnok.
Somogyi Pál,
főjegyző.

Pályázat tanári állásokra.

A máramaros-szigeti államilag segélyezett ev. ref. főgymnasiumnál:

- 1., a latin-görög nyelvi,
- 2., a földrajz-természettudományi,
- 3., a latin-német (esetleg magyar) nyelvi,
- 4., a mennyiségtan-geometriai és
- 5., a történet-magyar nyelvi

tanszékekre ezennel pályázat hirdettetik. Az 1., és 2., alatti tanszékeket a nagymélt. m. k. vallás- és közoktatási miniszter ur kinevezés útján, a 3., 4., és 5., alatti tanszékeket a főgymnasium igazgatótanácsa választás útján tölti be.

Mindenik kinevezendő illetve megválasztandó tanár köteles lesz az illető, esetleg más ikon tantárgyakat heti 20 órán tanítani, azonkívül az esetleges helyettesítéseket külön díjazásra való igény nélkül teljesíteni, végül tanszékét az igazgatótanács által kijelölendő időben megtartandó székfoglaló értekezéssel elfoglalni.

Mindegyik tanszék díjazása egyenként évi 2400 korona törzsfizetés 400 kor. lakbér és a megfelelő 200—200 koronás ötödéves korpótlék, minél a más állami vagy prot. intézetnél eltöltött idő is beszámíttatik. A törzsfizetés fokozatos előléptetéssel 3200 koronáig emelkedhetik. Más tanintézeteknél alkalmazott pályázók magasabb törzsfizetése a fenti tanszékeknél is megmarad.

Pályázhatnak középisk. tanári képesítéssel bíró ev. ref. vallású egyének; ezek hiányában az oklevéllel még nem bíró tanár segédtanári minőségben évi 1600 korona fizetés és 300 korona lakbérrel alkalmaztatik. A pályázati kérvények anyakönyvi kivonattal, a képesítést, eddigi tanári, esetleg irodalmi működést, valamint a katonai szolgálat teljesítését igazoló okmányokkal s életrajzi adatokkal felszerelve, *f. é. június hó 30-ig* alólirotthoz küldendők be. Az 1. és 2. alatti tanszékekre pályázóknak kérvényeiket a nm. vall. és közokt. miniszter úrhoz, a többieknek a m.-szigeti ev. ref. Lyceum igazgatótanácsához kell címezniök. Mindenik tanár az orsz. tanári nyugdíjintézet jogosított és kötelezett tagja.

M.-Sziget, 1900. május 5-én.

Héder János,
lic. h. gondnok.

1—2.

Pályázat

helyettes tanári állásra.

Az államilag segélyezett zilahi ev. ref. főgymnasiumnál az 1900—1901-dik iskolai évre egy ujonnan rendszeresítendő, latin-görög, esetleg latin-magyar szakcsoporthú tanszék helyettes tanárral fog betöltetni.

Javadalma: 1600 korona havi előleges részletekben.

Pályázhatnak a fent megjelölt tárgyra képesített, ev. ref. vallású tanárok, vagy tanárjelöltek.

A kellően felszerelt s az ev. ref. főgymnasium előjáróságához címzett folyamodványok f. évi július 15-dik napjáig a főgymnasium igazgatójához küldendők.

A megválasztott tanár szeptember 1-sején állását elfoglalni köteles.

Kincs Gyula,
főgym. igazgató.

2—2

Gyermek-kenőcs.

A hintő-porok gyakran ártalmasak. Helyettük meglepő gyógyító hatása miatt a

Pecsics-féle

gyermek-kenőcs

ajánlható, mely az izzadság és vizezés okozta pállotságot és kisebesülést meggátolja és a már kisebesült részeket gyorsan meggyógyítja, ugyszintén felnőtteknél mindennemű sebes feltörést, lábizzadást, persenéseket stb.

Ez a kenőcs évek mulva sem romlik.

Ára használati utasítással 60 fillér.

Kapható a készítőnél:

Pecsics József Szent-Háromság gyógyszertárában

☛ ZÁGRÁB, Ilica 43. ☛

Vidéki képviselők minden városban kerestetnek.

M.K. EGYETEM
VEGYTANI INTÉZETE:

A
KRISTÁLY

SZT. LUKÁCSFÜRDŐI

HEGYIFORRÁS

IGENTISZTA

BICARBONAT

ÁSVÁNYVIZ

KAPHATÓ:

FÜSZERKERESKEDESEKBE

VENDÉGLÖKBEN

ÉS MINDEN VASUTI

ÉTKEZŐ KOCSIBAN.

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe

DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Pontos czimemre figyelni tessék.